

Մ Ա Ս Ե Ա Յ Ա Ղ Ա Ի Ե Ի

Աւետարէր Հայաստանեայց

LA COLOMBE DU MASSIS

MESSAGER DE L'ARMÉENIE

ԻՐԱՅԻՄԻԱՆ
 ԳԱՐՔԵԼԻ ԳԱՐԳԱԳԵՏԻ ԱՅԳԱԶԵԱՆ
 ԱՐՔԱՅԵԱՆ Գ. ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ
 ԻՐԱՅԵԱՆ Գ. ԻՐԱ. — ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ.

REDIGÉ PAR
 GABRIEL VARTABED AIVAZOVSKY
 AMBROISE V. CALFA
 CORENE V. COR. — CALFA.

ՉՈՐՏՈՐԻ ՏԱՐԻ

QUATRIÈME ANNÉE

Սեպտեմբեր 1858. — Թիւ Թ.

Septembre 1858. — N° 9.

ՓԱՐԻՉ

Ի ԳՐԱՆՈՑԻ Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
 ԿԵՆՏՐՈՆԻՆԻ

Մ Ա Ս Ե Ա Յ Ա Ղ Ա Ի Ն Ի

Ա Ի Ե Տ Ա Բ Ե Բ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Յ Յ

Հ Ա Յ Կ Ա Չ Ե Ա Ն Թ Ա Ն Գ Ա Բ Ա Ն .

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Հ Ա Յ Ո Յ

Թողոյր Վանական Արշարունոյ, Տեան Միքայելի Վ. Չանչեան, Մխիթարեան Վեկեակոյ.
 (Նարայարութիւն, Տես էջ 8, 29, 97, 129.)

Չայս ճշմարտութիւնը որ կըբարոզեն տիեզերական ժողովք եւ հոռոմեական քահանայապետք, կըսովբեցընէ մեզի նաեւ Քրիստոս Տէրն մեր իւր կենարար վարդապետութեան մէջը . կըսէ . « Երբ մեղիցէ եղբայր քո, երբ յանդիմանեան գնա յորժամ դու եւ նա միայն իցէք . » այսու յայտն առնէ գառանձին իշխանութիւն եպիսկոպոսին ի վրայ յանցաւորին որպիսի եւ իցէ կերպիւ՝ թէ իհաւատս իցէ եւ թէ ի բարի վարս : Կրկնէ անդրեն . « Ապա թէ ոչ լուիցէ քեզ, ա՛ռ ընդ քեզ միւս եւս կամեր կուս . » այսու յայտ առնէ գրացարձակ իշխան

Գ. ՏԱՐԻ, — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1858.

L'ÉGLISE ARMÉNIENNE.

Lettre intitulée : Vahan Archaroumi, par le R. P. Tchamtchian, Mékhitariste de Venise.
 (Suite. Voir pages 8, 29, 97, 129.)

Cette vérité proclamée par les conciles œcuméniques et les pontifes romains, Jésus-Christ nous l'apprend aussi dans sa doctrine vivifiante. Il dit : « Si votre frère a péché contre vous, allez, prenez-le entre lui seul et vous, » montrant ainsi l'autorité particulière de l'évêque sur le coupable sous le rapport de la foi comme sous celui de la conduite. Il ajoute : « Mais s'il ne vous écoute point, prenez avec vous une ou deux personnes, » faisant voir ainsi le pouvoir absolu de l'évêque sur son diocèse ou sa nation ; enfin, pour dernière dis-

նուրիւն եպիսկոպոսին, որ ունի ի վերայ վիճակին իւրոյ կամ ազգին : Ի վերջոյ յաւելու գվերջին բացորոշութիւնն, եւ ասէ. « Իսկ երէ նոցա ոչ լուիցէ, ասասջիր յեկեղեցւոջ. » այսու յայտ առնէ զընդհանուր եկեղեցին կամ զտիեզերական ժողովն. վասն որոյ եւ ի վերայ բերէ զսարսափելին ասելով. « Ապա քէ եւ եկեղեցւոյն ոչ լուիցէ, եղիցէ քեզ իբրեւ զհերանոսն եւ զմարտաւորս : » Կրտսեանս քէ ինչպէս ծայրագոյն եւ լիակատար իշխանութիւն տուաւ Քրիստոս ընդհանուր եկեղեցւոյ կամ ընդհանուր ժողովոյ, եւ վերադաս սեպեց քան զամենայն գաւառական կամ ազգային ժողովս : Ուրեմն եւ սուրբ ժողովն կարտինալաց Հոռմայո հայրապետին՝ կրպարտաւորի հնազանդի սահմանադրութեանց ընդհանրական եկեղեցւոյ, ինչպէս ցոյց տուինք ի վերոյ :

Յայտնի է եւ այս ի սովորութենէ եկեղեցւոյ, որ երէյաւորս առաքելոց, եւ երէյետնոց՝ յաւուրս նախնի հայրապետաց, միշտ ընդհանրական ժողովն վերադաս կրտսելուք քան զազգային ժողովս : Անա զլուսն առաքելոց Պետրոս երբ կամեցաւ մեկ *մինասիս* մարդ մը ընտրել ի տեղի մատնիչ Յուդայի, ինքն իրմէն չբրաւ, առաքելոց ընդհանուր ժողովին մէջը ընտրեց, ինչպէս կրգրէ Ղուկաս աւետարանիչը ի Գործս Առաքելոց. ասէ. « Յաւուրսն յայնոսիկ յարուցեալ Պետրոս ի մէջ եղբարցն ասէ. եւ եր անդ բազմութիւն անուանց իբրեւ հարիւր եւ քսանից... Եւ կացուցին երկուս, զՅովսէփ որում Բարսաբայն կոչէին, որ անուանեցան Յուստոս, եւ Մատաթիայ... Եւ ետուն վիճակս նոցա, եւ ելաներ վիճակն Մատաթիայ, եւ համարեցաւ ընդ մետասան առաքելոսն : » Այսպէս երբ կամեցան սուրբ առաքելայքն վերակացու դնել որրոց եւ այրեաց, ամենքն միատեղ եկան ընդհանրական ժողով ըրին, եւ այնպէս ընտրեցին. ինչպէս կրգրէ նոյն աւետարանիչն ի Գործս Առաքելոց. « Կոչեցին երկուսասանքն զբազմութիւն աշակերտացն եւ ասնն. ոչ է հաճոյ մեզ բողոյզ զբանն Աստուծոյ՝ եւ պաշտել զսեղանս : Եւ հաճոյ բուեցաւ բանն առաջի ամենայն բազմութեանն, եւ ընտրեցին (զարս եօրն) զորս կացուցին առաջի առաքելոց, եւ աղօթս արարեալ՝ եղին ի վրայ նոցա զձեռս : » Այսպէս երբ մովսիսական օրինաց եւ բլբատութեան վերայ խնդիր եղաւ, Առաքելայքն ընդհանրական ժողով ըրին, եւ այնպէս վճիռ կտրեցին. ինչպէս կրգրէ սուրբն Ղուկաս, քէ « Յարեան ոմանք ի հերձուածոյն Փարիսեցւոց հաւատա-

tinction : « S'il ne les écoute point, dites-le à l'Église, » (c'est-à-dire à l'Église universelle ou concile œcuménique. Puis il ajoute cette terrible sentence : « S'il n'écoute point l'Église, qu'il soit pour vous comme un païen et un publicain. » Vous voyez par là quel pouvoir suprême et absolu Jésus-Christ a donné à l'Église universelle ou concile œcuménique et comme il l'a mise au-dessus de toutes les assemblées provinciales ou nationales. Le sacré collège des cardinaux et le pape de Rome sont donc obligés d'obéir aux constitutions de l'Église universelle, comme nous l'avons démontré plus haut.

Cela ressort aussi d'une manière évidente des coutumes de l'Église au temps des Apôtres comme au temps de leurs successeurs. A l'époque des Saints-Pères, le concile œcuménique était toujours considéré comme supérieur aux assemblées nationales. Ainsi, le chef des Apôtres, Pierre, voulant donner au traître Judas un successeur convenable, ne l'a pas choisi de lui-même, mais l'a fait élire par l'assemblée universelle des Apôtres, ainsi que le rapporte l'évangéliste saint Luc dans les Actes des Apôtres : « En ce jour là, Pierre se levant au milieu des frères, dit : « Ils étaient environ 120... et ils en présentèrent deux : Joseph, appelé Barsabas, lequel était surnommé le juste, et Matthias... Aussitôt ils tirèrent leurs noms au sort et le sort tomba sur Matthias, et il fut compté parmi les onze Apôtres. » De même, quand les saints Apôtres voulurent choisir un administrateur des veuves et des orphelins, ils se réunirent tous en concile œcuménique et firent leurs élections, comme le dit encore saint Luc, dans les Actes des Apôtres : « Les douze Apôtres, convoquant la multitude des disciples dirent : « Il n'est pas juste que nous abandonnions la parole de Dieu pour le service des Tables ; » et leur discours plut à toute la multitude, et ils élurent sept hommes et ils les amenèrent en présence des Apôtres, qui, après avoir prié, leur imposèrent les mains. » Et encore quand on traita la question de la loi mosaïque et de la circoncision, « les Apôtres se réunirent en concile œcuménique et délibérèrent. » Et plusieurs de la secte des Pharisiens qui avaient embrassé la foi se levèrent, disant qu'il fallait les

ցեալք, եւ ասնն թէ պարտ է քլիատել զդոսա, եւ պատուիրել պահել զօրէնսն Մովսիսի : Եւ ժողովեցան Առաքեալքն եւ երիցունք տեսանել վասն բանիս այսորիկ. եւ յետ բազում խնդիր լինելոյ՝ յտն եկաց Պետրոս եւ ասէ ցնոսա. « ւրք եղբարք... ընդէր փորձէք զԱստուած դնել լուծ ի վրայ պարանոցի աշակերտացն... Պատասխանի ետ Յակոբոս եւ ասէ. Շմաւոն պատմեաց... վասն որոյ եւ ես իրաւունս համարիմ մի նեղել զայնոսիկ որք ի ներանոսաց դառնան առ Աստուած... Յայնժամ հաճոյ բուեցաւ առաքելոցն եւ երիցանցն ամենայն եկեղեցեան, » եւ այլն : Եւ ժողովոյն վճիռք բոլորով ծանուցին ամենեցուն այսպէս ասելով. « Հաճոյ բուեցաւ Հոգւոյն սրբոյ եւ մեզ. » *գերե* քաջ գիտէին թէ ներկայութիւն Հոգւոյն սրբոյ առնեանսխալ գեկեղեցին, իսկ զայն Հոգին սուրբ Քրիստոս չտուաւ միայն Պետրոսի եւ յաջորդաց նորա՝ ի բաց զատուցեալ ի միւս Առաքելոց, այլ ամենայն Առաքելոցն՝ ասելով. « Առէք Հոգին սուրբ : » Եւ յաւուր Պենտեկոստէին Հոգին սուրբ հրեղէն լեզուօք եկեալ. « Նստաւ իւրաքանչիւր ի վրայնոցա, եւ լցան ամենեքին հոգւով սրբով. » ինչպէս գրեալ է ի Գ. Առաքելոց : Քանզի Հոգին սուրբ է որ ոչ բողու անկանիլ ի սխալումն եւ ի սրտութեն. զի Հոգին ճշմարտութեան է, եւ անա այն Հոգին տուաւ ամենայն առաքելոց եւ յաջորդաց նոցա, այսինքն ընդհանուր եկեղեցւոյ, յաւուր Պենտեկոստէի, ինչպէս յառաջմանէ խոստացեր էր Քրիստոս թէ « Ազաջեցից զՀայր, եւ այլ մխիթարիչ տացէ ձեզ, զի ընդ ձեզ բնակեսցի ի յաւիտեան, եւ յիշեցուսցէ ձեզ զամենայն զոր ես ասացի ձեզ : »

Աստի յայտ է որ ընդհանրական եկեղեցին կամ տիեզերական ժողովն է միշտ անսխալ մնացողն. իսկ այլ ամենայն մասնաւոր եկեղեցիք, թէ Հռոմայու, թէ Աղեքսանդրիոյ, թէ Անտիոքու, թէ Հայաստանի, եւ թէ ուղղափառ ազգաց բրիստոնէից, յատուկ եւ ըստ ինքեան իմացեալ՝ կարեն սխալիլ. իսկ միանգամայն եւ հաւաքապէս առեալ՝ որք երբէք սխալին, ըստ անսուտ վճռոյն Քրիստոսի թէ « Դրունք դժոխոց գնա մի յաղբահարեացն : » Զայս գիտելով Պետրոս առաքեալը, ընդհանուր բրիստոնէից վերաբերեալ *մատչանսքը* ընդհանուր ժողովոյն առաքելոց կառաջարկեր, որ միաբան հաւանութեամբ վճիռ կտրեն : Այսպէս եւ Հռոմայու քահանայապետները կըլլար որ իրենց մասնաւոր ժողովքով աղանդ մը կըղատապարտէին. եւ այն բաւական չէին համարեր, ընդհանրական ժողովոյ կառաջարկին, ուր տեղ այն

circoncire et leur commander de garder la loi de Moïse. Les Apôtres et les prêtres s'assemblèrent pour cette question. Et après un grand débat, Pierre se leva et leur dit : « Mes frères, pourquoi tentez-vous Dieu, imposant à ses disciples un joug... Jacques répondit..., Simon a raconté... C'est pourquoi je pense qu'il ne faut pas inquiéter ceux des Gentils qui se convertissent à Dieu... Mais il plut aux Apôtres et aux prêtres, ainsi qu'à toute l'Eglise, etc. » et ils promulguèrent leurs décisions dans une Epître : « Car il a semblé bon au Saint-Esprit et à nous. » Car ils savaient bien que la présence du Saint-Esprit rend l'Eglise infailible : « Et Jésus-Christ n'a pas donné ce Saint-Esprit à Pierre seul et à ses successeurs, le distinguant ainsi des autres Apôtres, mais à tous en disant : « Prenez le Saint-Esprit. » Et le jour de la Pentecôte, le Saint-Esprit descendant en forme de langues de feu, « elles se reposèrent sur chacun d'eux et ils furent remplis de l'esprit saint, » ainsi qu'il est écrit dans les Actes des Apôtres. C'est en effet le Saint-Esprit qui empêche de tomber dans l'erreur et la fausseté, attendu qu'il est l'esprit de vérité et c'est cet esprit qui fut donné à tous les Apôtres et à leurs successeurs, c'est-à-dire à l'Eglise universelle, le jour de la Pentecôte, comme Jésus-Christ l'avait promis « Je prierai mon Père et il vous donnera un autre consolateur, afin qu'il demeure éternellement avec vous et vous rappelle tout ce que je vous ai dit. »

Il est donc bien clair et bien évident que l'Eglise universelle ou concile œcuménique reste toujours infailible et que toutes les autorités particulières de Rome, Alexandrie, Antioche, Arménie, ou de toute autre nation, prises isolément, peuvent faillir, mais prises collectivement, jamais, suivant la promesse du Christ : « Les portes de l'enfer ne prévaudront point contre elle. » Aussi, la question dont il s'agit plus haut concernant tous les chrétiens, l'apôtre Pierre l'avait soumise au concile œcuménique des Apôtres pour qu'ils délibérassent unanimement. De même les papes de Rome, ayant condamné une secte dans leurs assemblées particulières, ne croyaient pas avoir assez fait, mais soumettaient la cause à un concile œcuménique, afin qu'elle fût examinée de nouveau et entièrement terminée.

բանը նորէն քննուի, եւ այնպէս հաստատուի :

Լիբերիոս պապը, որ նստաւ յամի 352, եւ յետ նորա Դամասոս պապը, իրենց յատուկ ժողովքներուն մէջը Մակեդոնի աղանդը դատապարտեցին. բայց նոյն աղանդը նորոգ քննութեամբ դատապարտուեցաւ Կոստանդնուպոլսոյ տիեզերական ժողովոյն մէջը :

Կեղեստինոս պապը Հոռոմայու ժողովքին մէջը նեստորիաղանդը հերքեց. եւ նոյն աղանդը նորէն դատապարտուեցաւ Եփեսոսի ընդհանուր ժողովին մէջը :

Փելիքս Գ պապը դատապարտեց հերետիկոս *skj* զՊետրոս անտիոքացին, որ ի գիրս մեր Պետրոս Գայլ կրկոչուի. նոյնն կրկին դատապարտեցաւ ի հինգերորդ տիեզերական ժողովոյն Կոստանդնուպոլսոյ :

Նաեւ երբ յատուկ վճիռք փափին Հոռոմայ հարկաւորապէս անսխալ ըլլար, ամեն ժամանակ, եւ առանց հաւանութեան կարողիլէ եկեղեցոյ կատարելապէս ընդունելի ըլլար նե, ինչ *համար* ընդհանրական ժողովներ ըլլալու :

Ուրեմն *սոշ* տեղը ժողովք ըրին 318 հայրապետ Նիկիա քաղաքն Արիոսի համար. 150 հայրապետ Ստամպոյ քաղաքը Մակեդոնի համար. 200 հայրապետ Եփեսոս քաղաքը նեստորի համար. 630 հայրապետ Քաղկեդոն քաղաքը Ետիքեսի համար. 160 հայրապետ երկրորդ անգամ Ստամպոյ քաղաքը Որոգիւնեայ մոլորութեան համար. 289 հայրապետ երրորդ անգամ Ստամպոյ քաղաքը՝ միակամաղաւանից մոլորութեան համար. 350 հայրապետ երկրորդ անգամ Նիկիա քաղաքը՝ պատկերամարտից համար : Ասոնց պէս ալ ուրիշ քաղաքներու մէջ մեծամեծ ժողովներ եղան : *Օլաֆի* այս հայրապետները չէին գիտեր՝ թէ Հոռոմայու հայրապետին վճիռը միայն բաւական է որ իր կարտինալօքը ըրեր է՝ ամեն բան լմնցնելու, եւ իրենք զուր տեղը այնքան աշխատութիւն կրեցին, հեռաւոր աշխարհքներէն մեկտեղ եկան, ընդհանուր ժողովներ գումարեցին, եւ միարան հաւանութեամբ վճիռ կտրեցին : *Լաֆին* կերելի թէ այն ժամանակին փափերը, գոյճցոց այս վճիռը չէին գիտեր՝ թէ հանդերձ իր կարտինալօքը կը քննէ ու կը վճռէ. միշտ ընդունելի է իր վճիռը. ուստի անոր համար չէին հակառակեր այն ժողովներուն, այլ կը ընդունէին :

Նաեւ երբ եպիսկոպոսք, կարողիկոսք, պա-

Le pape Libère, qui occupa le siège de Rome l'an 352, et après lui Donatius, ont condamné la secte de Macédonius dans leurs assemblées particulières; mais cette même secte, après un nouvel examen, a été ensuite condamnée encore au concile œcuménique de Constantinople.

Le pape Célestin, dans l'assemblée de Rome, a réfuté la secte de Nestorius; la même secte a été condamnée au concile œcuménique d'Ephèse.

Le pape Félix III a condamné comme hérétique Pierre d'Antioche, désigné dans nos livres sous le nom de Pierre-le-Loup; il fut doublement condamné au cinquième concile œcuménique de Constantinople.

Mais si, dans leurs sentences particulières, les papes de Rome étaient nécessairement infallibles en tout temps, et si, sans le consentement de l'Eglise œcuménique, leurs décisions devaient être admissibles en tout cas, de quelle nécessité étaient alors les conciles œcuméniques?

C'est donc inutilement que 318 prélats ont fait un concile contre Arius, dans la ville de Nicée, 150 à Constantinople contre Macédonius, 200 à Ephèse contre Nestorius, 630 à Chalcedoine contre Eutychès, 160 une deuxième fois à Constantinople contre l'erreur d'Origène, 289 une troisième fois à Constantinople contre l'erreur des monophysites, 350 une deuxième fois à Nicée contre les iconomaques, et que se sont réunis tant d'autres grands conciles dans d'autres villes. Peut-être ces prélats ignoraient que la sentence du seul pape de Rome, aidé de ses cardinaux, suffisait à tout terminer; aussi ils se donnaient des peines infinies pour se rassembler de pays éloignés en conciles œcuméniques et rendre des sentences d'un commun accord. Mais il paraît qu'eux aussi, à cette époque, les papes de Rome ignoraient cet arrêté des propagandistes: « Quand, avec ses cardinaux, le pape a examiné une question et pris une décision, cette décision doit toujours être admise, » aussi, loin de s'opposer aux conciles, ils les convoquaient.

Si les évêques, les catholicos et les patriarches dé-

տրիարգք, Հոռմայու պապին կախումս ունին, եւ անոր յատուկ իշխանութեան տակն են, եւ անոր հնազանդիլ կրպարտաւորին յամենայնի, եւ իրենք չեն բացարձակ հովիւ եւ առաջնորդ եւ դատաւոր իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ, եւ ջունին իրաւաբանութիւն եւ ազատ իշխանութիւն վճռելոյ, սահմանելոյ, եւ բացորոշելոյ, ինչո՞ւ համար ընդհանուր ժողովներուն մէջը վճիռ կտրեին, սահման կրղեկին, հաստատութիւն կուտային, եւ *իւզա* դրած ատենին այսպէս կրգրեին. « Ես այս անուն եպիսկոպոս՝ սահմանեալ ստորագրեցի. կամ ես այս անուն եպիսկոպոս հաստատեալ ստորագրեցի : » *Իլլե* պետք էր որ այսպէս *իւզա* ղնէին. « Ես այս անուն եպիսկոպոս՝ Հոռմայու պապին վճռոյն հնազանդեալ՝ ստորագրեցի : Ես այս անուն եպիսկոպոս՝ Հոռմայու պապին վճռոյն հաւանեալ ստորագրեցի : » Ապա անժխտելի ճըշմարտութիւն է եղեր Փեշտիմայճեանին խօսքը, քէ « Վճիռք պապին ոչ այնչափ են ընդունելի, մինչեւ հաւանութիւն եկեղեցւոյ ի վերայ գայ : »

Ուստի ասէ սուրբն Յովսէփնոս. « Ես ոչ հաւատայի սուրբ գրոց, երէ ոչ էր հաստատեալ այն եկեղեցւոյ : » Գրէ եւ Հաբերտ վարդապետ յասուածաբանութեան. « Առ եկեղեցին վերաբերին ընդհանուր ժողովք, զի գրովանդակ եկեղեցին յանդիման առնեն, եւ վճիռք քահանայապետից՝ յորժամ հաւանութիւն եկեղեցւոյ ի վերայ գայ : » Այս բան Հաբերտի գրեքէ նոյն է ըստ բառից եւ ըստ իմաստից՝ Փեշտիմայճեանին խօսքին հետ :

Հիմա նայինք ո՞վ է գրեր « Ծուռ դատողութեամբ » արդեօք Փեշտիմայճեանը, երէ այդ տգէտ եւ հակառակասէր գոյեճցին :

Կնիք բանիս ըլլայ յայտարարութիւնը գաղղիական եկեղեցւոյն՝ որ ըրաւ 1682 ամին այսպէս. « Վճիռք պապին ոչ են աննորոգելի. այլ յայնժամ ոչ նորոգին՝ յորժամ հաստատեալ է հաւանութեամբ ընդհանուր եկեղեցւոյ : »

Ի Տասներորդ մասին կրգրէ այսպէս. « Ինչ կերպ խնդրոյ վրայ ըլլայ թող ըլլայ. երբոր փափը իր կարտինալօքը կըքնեն ու կըվճռէ, միշտ ընդունելի է իր վճիռը իբրեւ ի Քրիստոսէ. եւ այն վճիռը ջընդունողը՝ անհնազանդ է արողոյն եւ հերետիկոս կըսեալուի : » Ապաքէն մինչեւ հիմա ըսածներէս *մալիւս* եղաւ որ փափին յատուկ վճիռը որ միայն իր կարտինալօքն է ըրեր՝ աննորոգելի չէ, եւ առանց հաւանութեան ընդհանուր եկեղեցւոյ հարկ չէ դրուեր ամենեցուն որ միշտ ընդունին. եւ անոնք որ բաւական պատճառ ցոյց

pendent du pape de Rome et sont sous sa domination immédiate, s'ils lui doivent en tout obéissance et ne sont pas les pasteurs, les guides, les juges absolus de chaque église et n'ont pas le libre pouvoir de rendre des sentences, d'établir et décider, pourquoi donc dans les conciles œcuméniques rendaient-ils des sentences, imposaient-ils des limites, appuyaient-ils les décisions et en signant écrivaient-ils? « Moi, (le nom), évêque, j'ai établi et signé; ou : Moi, (le nom), évêque, j'ai décidé et signé, » tandis qu'ils auraient dû signer ainsi : « Moi, (le nom), évêque, obéissant aux décisions du pape de Rome, j'ai signé; ou : Moi, (le nom), évêque, approuvant les décisions du pape de Rome, j'ai signé. » Était-ce donc une vérité irréfutable celle qu'a avancée Pechdimaldjian? « Les sentences du pape ne sont admissibles qu'après avoir été ratifiées par l'Eglise. »

Ainsi, dit saint Augustin: « Moi, je ne croirais pas à l'Écriture sainte, si elle n'était approuvée par l'Eglise. » Et Habert (Louis), docteur en Sorbonne, dans sa théologie : « Les conciles œcuméniques appartiennent à l'Eglise, car ils représentent toute l'Eglise et les sentences des pontifes, en tant que l'Eglise les ratifie. » C'est à peu près le sens et les paroles de Pechdimaldjian.

Voyons maintenant d'où vient le faux jugement de Pechdimaldjian ou de ce propagandiste ignorant et querelleur?

Pour dernière conclusion, je citerai les paroles de l'Eglise de France en 1682 : « Les sentences du pape peuvent être revues; dans un seul cas on ne peut rien y changer: c'est quand elles sont établies d'après le consentement de l'Eglise universelle. »

Dans la dixième partie il dit : « Sur quelque question que ce soit, quand le pape, de concert avec ses cardinaux, après examen, a pris une décision, toujours sa décision doit être acceptée comme celle du Christ; et quiconque la rejette, désobéissant ainsi au Saint-Siège, est considéré comme hérétique. » Mais assurément de tout ce que je viens d'avancer il résulte clairement qu'une décision prise par le pape, assisté de ses cardinaux seulement, peut-être modifiée, et que du moment qu'elle n'a pas été confirmée par l'Eglise univer-

տալով կրհրաժարեն, եւ չեն ընդունիր նե, հերե-տիկոս չեն սեպուիր : Նաև շատ Հոռոմայու փա-փեր իրենց կարտինալօքն վճիռներ հանեցին, եւ ետքի եկող փափերը այն վճիռները չընդունեցին . միքե այն ետքի եկող փափերը հերետիկոս կրսե-պուին : Վոնիփակիոս Բ պապը իր կարտինալօքը շատ կանոններ եւ վճիռներ սահմանեց որ կրսուին *Schfrkpijkh* . եւ սակայն Կղեմես Ե պապը զայն վճիռները չընդունեց . այլ եւ յամին 1305 բուղք մը հանեց, եւ զՎոնիփակիոս փափը չեբեճեցս *skjh* դատապարտեց :

Կղեմես Ա փափը, որ նստաւ 67 ամին Քրիս-տոսի, վճռով հաստատեց քեղորշմին խորհուրդը մկրտութեան հետ տրուի : Որմիզդես պապը վճռով հաստատեց քե ի հաղորդութեան պատա-րազին սրբազան հացեն եւ բաժակեն ժողովուր-դեանը տրուի : Գրիգոր Թ պապը Վիկտրնիոյ ժողովոյն սահմանադրութեանը պէս ինքն ալ վճռով, հաստատեց՝ քե ի մկրտութեան իրեք ընկզմումն ըլլայ . որ մինչև ի ժԳ դարը այնպէս կրնէին : Տասն առանկ ո՛ր եւ իցէ *մասրսեսարի* եւ խնդրոյ վրայ շատ վճիռներ եղեր է Հոռոմայի արոտէն իր կարտինալաց հաւանութեամբն, որ հիմա նոյն Հոռոմայի եկեղեցին այս վճիռներուն ջննագանդիրկոր, եւ ոչ բնաւ ի գործ կրղնէկոր . ուրեմն այս գոյեճցի աստուածարաններուն բսած-նելուն *lyhorh*, այժմայն Հոռոմայի եկեղեցին ան-հնագանդ եւ հերետիկոս կրսեպուի : Եւ այս է անտանելի, եւ ոչ որ յուղղափառաց ընդունի՝ քե « Գժոխային ուժը չկրցածը գոյեճցիք կրցան . » զընդհանուր եկեղեցին Քրիստոսի յաղքանարեղ եւ հերետիկոս կացուցանել . ինքնանհար եւ մոլո-րական նախադասութիւն մի, որ իբրեւ ի հաւա-տոց պարտաւորիչ վճիռ *skjh* կրբանեցընեն :

Ապա կրմնայ ըսել՝ եքէ Հոռոմայի արողը իր կարտինալօքը խնդրոյ մը վրայ վճիռ կարեն նե, եքէ Սպանեօք, կամ Ֆուանսըք կամ Նեմցեք, կամ Լեհք, կամ ո՛ր եւ իցէ եւրոպացի Քրիստո-նեայք, որ փափին յատուկ պատրիարքութեան տակն են, նոյն վճիռն իրենց տեղոյն, կամ ժամա-նակին, կամ վիճակին, կամ քաղաքական կացու-թեանը չյարմարելոյն բան բաւական ունենան եւ չընդունին նե, հերետիկոս կամ հերձուածող չեն սեպուիր, այլ ընդհանրական ժողովոց սահման-ները պահելովնին՝ տակաւին ճշմարիտ հաւա-տացեալ եւ ուղղափառ կրսեպուին :

Անա Ֆուանկարգաց եկեղեցին Տրիդենտեան ժո-ղովոյն շատ սահմանները մինչև ցայսօր ընդու-

selle, on est libre de ne pas l'accepter. Ainsi plu- sieurs papes ont avec leurs cardinaux promulgué des décrets que les papes suivants ont rejetés. Ces papes, leurs successeurs sont-ils pour cela tenus pour hérétiques? Boniface VIII avec ses cardinaux *a rendu plusieurs ordonnances et établi plusieurs réglemens connus sous le nom de Décrétales*, et cependant le pape Clément V ne les a pas reconnus; bien plus, en 1305, il a publié une bulle condam- nant le pape Boniface VIII comme HÉRÉTIQUE.

Clément Ier qui occupa le siège de Rome l'an 67 de Jésus-Christ, ordonna de conférer le sacrement de Confirmation avec le Baptême. Le pape Hormisdas décida que dans le sacrement de l'Eucharistie l'on donnerait à la fois au peuple le pain et le vin con- sacrés. Le pape Grégoire IX, suivant le décret du concile de Vigornia, a déclaré que *trois immersions étaient nécessaires* pour rendre le baptême valide, et cette coutume a été suivie jusqu'au XIIIe siècle. Bien d'autres décisions, sur des questions de toute nature, ont été prises par les papes avec le con- sentement de leurs cardinaux, auxquelles l'Église de Rome n'obéit plus aujourd'hui, et qu'elle n'exécute en aucune manière. D'après les propres paroles de ces théologiens propagandistes, l'Église actuelle de Rome est donc rebelle à la foi et héré- tique? Il est vraiment odieux d'admettre, et tous les catholiques repousseront cette proposition, que les propagandistes aient réussi où la force de l'enfer avait échoué, c'est-à-dire : à prévaloir contre l'Église universelle du Christ et à la rendre hérétique. C'est une hypothèse fautive et erronée qu'il avance comme article de foi.

Il nous reste à dire que, le siège de Rome avec ses cardinaux ayant décidé une question, si les Espagnols, les Français, les Allemands ou les Polo- nais ou n'importe quels chrétiens d'Europe soumis à la juridiction immédiate du pape refusent de l'ad- mettre, comme étant en opposition avec les usages du temps, de leur pays ou opposée à leur condition et à leur État civil, ils ne doivent pas pour cela être considérés comme hérétiques ou schismati- ques. En observant les institutions des conciles œcuméniques, ils ne cesseront pas d'être toujours vrais fidèles et vrais catholiques.

Ainsi l'Église de France a rejeté jusqu'à ce jour la plupart des décrets du concile de Trente, et

նաձ չեն. շա՛խն հերետիկոս չեղան, եւ Հոռոմայու արո՞ղ ուղղափառ կրօնաբան զեկեղեցին Ֆրանկաբազ : Ապա ինչէ՞ն իխիսիկա արեւելեան քրիստոնեայ ազգերը, որ փափին յատուկ պատրիարգութեան տակը չեն, ի սկզբանէ անտի իրենց ազգին սեպհական պատրիարգ եւ կաթողիկոս եւ արտօնութիւն եւ իրաւասութիւն ունին, եթէ զայն վճիռները՝ որ յատկապէս Հոռոմայու արո՞ղ իր կարտինալօքը ըրեր է, իրենց սովորական ծեսին կամ հիւնուց ունեցած արտօնութեանը, կամ քաղաքական վիճակին անյարմար ըլլալուն՝ բան բաւական ունենան եւ ջընդունին նէ, հերետիկոս պիտի սեպուին. միթէ բաւական չէ՞ զիրենք ուղղափառ կացուցանել՝ ընդհանրական ժողովոց հաւատոյ սահմանները, զոր ունին ամբողջ, եւ միշտ հաստատուն կրպահեն : Ապա ոչ բնաւ հերետիկոս կրնայ սեպուիլ Հայոց ազգը որ ի սուրբ Լուսաւորչէ անտի պատրիարքական իշխանութիւն եւ առանձնաշնորհութիւն եւ իրաւունք ունի, որ սուրբ Սեղբեստրոս պապը ժողովով եպիսկոպոսաց ընելով՝ մշտնջենաւորապէս տուաւ անջրելի դաշամբք. որ նոյն դաշինքը կընդունիմ *սէյի* այդ գոյեճցին կրպարծենայ : Նաեւ Հայոց եկեղեցին հաստատուն եւ անփոփոխ կրպահէ հաւատոյ սահմանները, որ ի տիեզերական ժողովոց կաթողիկէ եկեղեցւոյ աւանդեցաւ : Ուստի խիստ զարմացման արժանի է՝ թէ ինչպէս կրհամարձակի մեկասանկ գոյեճցի մը առ ամեն կերպ վճիռս հոռոմեական արո՞ղոյն այսպիսի մշտնջենաւոր հնազանդութիւն եւ ընդունելութիւն պահանջել յո՞ եւ իցէ ազգէ ընդ պարտաւորութեամբ հերետիկոսութեան. որ սրբազան փափը այդպիսի հնազանդութիւն չպահանջեր, ոչ միայն յարեւելեան ազգաց, այլ նաեւ իր յատուկ պատրիարգութեան տակը եղած ազգերէն :

pendant elle n'est pas hérétique, et le siège de Rome la considère toujours comme catholique. Pourquoi donc regarder comme hérétiques les nations chrétiennes de l'Orient qui, loin d'être sous la juridiction directe du pape, ont obtenu en particulier, dès le principe, des patriarches et des catholicos, ont joui de juridictions et de privilèges spéciaux, quand elles pensent avec raison que les décisions personnelles du siège de Rome sont contraires à leurs rites, aux privilèges qu'elles possèdent depuis les temps les plus reculés ou à leur constitution civile et que dès lors elles ne veulent pas les admettre? Ne leur suffit-il pas pour rester catholiques d'observer les articles de foi des conciles œcuméniques qu'elles possèdent dans toute leur intégrité et qu'elles observent invariablement? L'Église arménienne non plus ne peut donc jamais être considérée comme hérétique, elle qui possède depuis saint Grégoire l'Illuminateur le pouvoir patriarcal, les droits et privilèges que le pape saint Sylvestre lui a conférés à jamais par un contrat inviolable en présence des évêques réunis en concile, contrat que ce propagandiste ose se vanter d'admettre. En outre l'Église arménienne pratique dans toute leur pureté les articles de foi imposés par les conciles œcuméniques à l'Église catholique. Il est donc biensurprenant qu'un propagandiste vienne imposer, sous peine d'hérésie, à n'importe qu'elle nation, une obéissance absolue, une soumission perpétuelle aux décisions du siège de Rome, quand Sa Sainteté elle même, loin d'imposer cette obéissance aveugle aux nations de l'Orient, ne la demande même pas à celles qui sont placées sous sa propre juridiction.

Ա Ռ Ա Ծ Ք

Չախորդութեան մեջ բնաւ մի յուսանատիր. որ մը չէ նէ որ մը բախտին մեկ ժպիտը կհասնի, արտօնութիւններդ կփարատէ :

Քանի քանի անգամ մահաշունչ բուռն քամիները հեզասիւզ գեփիւո՞ին առջեւը խոնարհեցան :

Քանի քանի անգամ ահագին ամպերը փարատած են առանց կարիլ մը անձրեւ իջեցընելու :

Քանի քանի անգամ եւ ոչ բոց կլած է այն ծուխէն, ուսկից ելլելու կրակը գմեզ կտարսափեցընէր :

Ուրեմն ճախորդութեան մեջ համբերէ. ժամանակը հայր է սքանչելեաց :

Աստուծոյ ողորմութենէն այնչափ բարիք սպասէ զորս եւ ոչ կարող եւ համբել :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՔ

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ Ի

ԵՐԻՅ ՎԱՐԳԱՊԵՏԱՅՍ ՀԱՅՈՅ

(Նարայարութիւն, Տեսէջ 149.)

ԺԲ.

Ան այսպիսի եւ այսքան հայրագութիւն սիրով եւ օրհնութեամբ ընդունեցաւ զմեզ Կոստանդնուպօլսոյ Ամենապատիւ Պատրիարքը՝ ազգային հոգեւորական ժողովովն հանդերձ : Վասնզի հակըցաւ սրտերնուս ուղղութիւնը եւ գործերնուս կանոնաորութիւնը, եւ հաստատեց զմեզ այն աներկմիտ վրաստանութեան մեջ՝ զոր պարտք կճանչնայինք ունենալ այնպիսի բարեպետ եւ արդարասէր վեհաձեռն Առաջնորդի եւ իր խոհական եւ ազգասէր խորհրդակախանցը վրայ :

Իսկ քեզ մեր բարեպաշտ ու եռանդուն ազգը որ ի Կոստանդնուպօլսոյ եւ ուրիշ տեղուանք՝ ինչ աստիճանի սիրով եւ սրբափ մեծարանօք ընդունելութիւն ըրաւ այս օրերս (1856) Ամբրոսիոս վարդապետին, — որով եւ միւս երկոցունցս, — առեւի դիւրին է մեզի սրախ զգալ եւ խնդութեան արտասուօք փառք տալ Աստուծոյ, եւ սրտանց շնորհակալութիւն շնորհակալութեան վրայ մատուցանել Ազգին, քան քե բերնով կամ գրով բացատրել : Եթէ մեր այնչափ անհամար պատուական բարբարաց համեստութիւնը արգելք չդնէր մեզի, նիմակուրեւ անոնց գէր զլիսաւորներուն անժողովանալի անունները կուգէինք հրատարակել, եւ ամենայն ազգասէր սրտերը հրախիլել որ մեզի հետ զովն եւ օրհնեն զանոնք : յուսանք քե այն առիթն ալ քիչ ժամանակէն կուսենանք, ու մեր երախտագիտութեան պարտքը կերպով մը կկատարենք : Չայս միայն յիշեցրենք անոնց որ ականատես կամ ականջայտօր եղան այն ցեծումներուն ու մեծաշուք հանդեսներուն՝ քե ոչ ապաքեն իրացրեն հոգեւորական յաղթանակ մըն էր եղածը իսպարձանս եւ խմբիբարութիւն Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցոյ, որ իւր երեք անձնանուէր սպասաւորներուն վերադառնալը տեսաւ իզերութենէ օտարաց, եւ անոնց իւր զիրկը պատուպարտիլը՝ հանդերձ անջնգի դիտաւորութեամբ որ իւր անմիջական ծառայութեանը մեջ անցրեն իրենց մնացեալ կեանքը :

Գնա լիցի մեզի մտքերնիս զնել որ իբր քե ազգերնիս կարօտ էր մեր սր եւ իցե սպասանարկութեանը . վասնզի ինչ պիտի ըլլայ երեք հոգւոյ աշխատութիւնը յօգուտ ամբողջ ու բազմաբիւ ազգի մը, երեք հոգւոյ՝ որ իրենց կարողութեան չափաւորութիւնը լաւ ճանչնալէն իշատ՝ մանկանացու եւ վաղանցիկ ըլլալէն ոչ երբեք կրնան մտնալ : Բայց զայս յայտնարարաւ կարողենք քե մենք մեծապէս կարօտ էինք եւ ենք Ազգիս մեծ մասին կարեկցութեանը, համակրութեանը, ներողամտութեանը, սիրոյն եւ վստահութեանը . ուստի եւ անպատմելի է այն մխիթարութիւնն որ կզգամք սրտերնուս մեջ՝ քանի որ այս կարօտութիւնը լցունելու վրայ կտեսնեմք . մանաւանդզի անով իրաւունք մը կուսենամք յուսալու որ այսուհետեւ ալ երբ Աստուծոյ շնորհիւր եւ ազգիս ձեռնադրութեամբ փոքրիկ ծառայութիւն մըն ալ ընեմք իրեն՝ մեծի տեղ պիտի անցնի :

ԺԳ.

Յուսամք քե մինչեւ նիմա բուսածներէն բարեպետ եւ անկողմասէր ընթերցողները հասկըցան ըստ բառականին մեր ըրած գործողութեան պատճառները, ու սրտերնին հանգչեցան : Եւ սակայն սրբափ որ գործողութիւն մը մեծ երևանայ, այնչափ ալ պատճառներուն ոյժը յստակ կերպով հասկընալը դժուար կըլլայ . անոր համար տարակոյս չկայ քե դարձեալ պիտի ունենամք ամեն կարգի եւ ամեն աստիճանի մարդկանց

մեջ ալ մեր գործողութիւնը պարսաւողներ ու մեղադրողներ : Ո՛րք մեր գործողութիւնը պիտի բնամբասէ՛ չարաչար դատելով զբարին . սրբ դիտաւորութիւննիս վար պիտի զարեւէ՛ իւր անձնական մտածմունքներէն չափելով . որը խորագիտութիւն պիտի համարի խօսքերնուս չնաւատալը, որը ինքնիրեն պարտք մը պիտի սեպէ մեր ամեն մէկ խօսքին ու քայլափոխին մեջ անհաստատութեան շուք մը փնտրուելը . որը պիտի ըսէ քե լոկ բունական տեղափոխութիւն մըն է ըրածնիս՝ եւ ոչ քե կամաւորական եւ խորհրդածեալ գործողութիւն . որն ալ քե գաղտնորոգայք հնարք մըն է բանեցուցածնիս, եւ ոչ անկեղծ եւ անխարդախ ազգասիրութիւն : Ո՛ր մէկն ըսեմ, շահասիրութիւն, փառասիրութիւն, անձնասիրութիւն ասոնք ամենն ալ վրանիս յարմարեցրելնէն ետեւ, մէկ խօսքով այս պիտի ըսեն շատր քե խարեական ձեւացմունք է ըրածնիս եւ ոչ քե սրտանց եւ հաստատուն բաժանումն ինոպմեականաց առ հասարակ :

Այսպիսի խօսքերու, կարծիքներու, կասկածներու դեմ մէկիկ մէկիկ պատասխան տալը մեծ անպատուութիւն կհամարեմք՝ ոչ միայն մեզի, այլ մանաւանդ մեր պատուական Ազգին այն մեծ ու յուսաւորեալ մասին՝ որ հանդերձ եկեղեցական ու աշխարհական բազմաբիւ մեծամեծներովը այնպիսի սիրալիք եւ անակնկալ ընդունելութիւն ըրաւ մեզի : Բայց արժան կհամարեմք քանի մը ընդհանուր պատասխաններ ալ անոր համար միայն զնել նոս որ մեր բարեկամները երբ ուզեն պաշտպանել զմեզ մեր պարսաւողներուն մեղադրութեանցը դեմ՝ ամենեւին դժուարութիւն մը չկրնն :

Եւ նախ զայս կըսեմք . Որպէս զի կարճէինք մենք քե այսպիսի գործողութիւն մը ընկնէս ետեւ՝ *ամենայն մարդկանցմէ ալ զովստի պիտի սպասեմք, ոչ միայն իմար պիտի ըլլայինք, այլ եւ որ մեծն է՝ Քրիստոսի Տեսուն մերոյ սպասուցացած սուկալի վային պիտի սպասէինք* . « Վայ ձեզ յորժամ բարի ասիցեն զձեզ *ամենայն մարդիկ* (Ղուկ 2, 26) : » Ոչ . Քրիստոսի ճամբան բունել ուզող անձնուրաց մարդը, ճշմարտութեան համար կեանքը զնող մարդը, չկրնար ուզել որ ամեն մարդու ալ հաճոյ ըլլայ : Անա ինքն իսկ երանելին Պօղոս, որ *ընդ ամենայնի ամենայն եղև զի զամենեսեան շահեսցի ի Քրիստոսս, կվկայէ յայտնապէս ու կըսէ* . « Երբ տակաւին մարդկան հաճոյ լինէի, ապա Քրիստոսի ծառայոյ ոչ էի : (Բաղատ Ա, 10) » Հապա ո՞ր քոյունք այն կտորն ալ որ ազգերնուս դժբաղդութենէն՝ իր մեջ գտնուած բաժանմունքներն ու կուսակցութիւնները այնչափ շատ ու տեսակ տեսակ են՝ որ անոնցմէ մէկուն կամ մէկային կամ երկուքին ու երեքին միանգամայն հաճոյ եղող մարդն ալ հարկ է որ միւս կուսակցութիւններուն անհաճոյ ըլլայ : Այս մասնաւոր պարագան էր որ ստիպեց զմեզ կարգէ դուրս զգուշաւորութեամբ մը շարժելու, եւ մեր որոշումները զաղանութեան մը մեջ պահելու առջի բերան նաեւ քանի մը բարեպետանձնիքներէ՝ մինչեւ որ վերոգրեալ պատրիարքական վկայագրովը հաստատուեցաւ վիճակնիս : Ուստի զարմանք ալ չէր որ Գարբիէլ վարդապետը՝ մինչդեռ տակաւին չէր մտած ընդ հովանաւորութեամբ սրբազան Պատրիարքին Կոստանդնուպօլսոյ՝ Փարիզու մեջ Լատինացոց եկեղեցին կերբար պատարագ մատուցանելու կիրակի եւ տօն օրերը՝ որպէս յատաջ իսկ երբոր հեռագրական նամակով իմացաւ վկայագրին ելլելը՝ մե-

կեն դադրեցաւ. օտար եկեղեցի երբայն ու խառն ծիսով պատարագելէն :

Այսչափ ճշգրտեամբ հասկըցեր ենք անա որ այսպիսի գործողութեան մը *անկեռն* հանձնանալը՝ կարելի բան չէ, մանաւանդ մեր ազգին մէջ : Եւ սակայն մեծ մխիթարութիւն է մեզի որ գմեզ գովողներն են առ հասարակ աննախանձ եւ ազգասէր եղբարք մեր. իսկ պարսաւողներն *ընդհանրապէս* օտարք կամ օտարացեալք եւ օտարացուցիչք ազգին. գովողներն որ մեծարողներն անոնք՝ որ զուցէ ոչ միայն երեսելի ծառայութիւն մըն ալ չեն տեսեր մեզմէ, այլ եւ ատեն ատեն իրենց հակառակօրդ կարծեր են. իսկ պարսաւողներն անոնք միայն՝ որ տարիներով ու շատ տարիներով մեր հաւատարիմ ծառայութիւնը վայելի են զանազան եղանակաւ, եւ երէ ներելի է յիշեցնելը՝ բերեալ ըստ իմիք իմիք նաեւ պարծեցեր են մեզմով :
ՃԳ.

Սակայն չըլլայ թէ այսպիսի ընդհանուր խօսքերով փախուստ տուածի պէս մը երեսնանք մեր պարսաւողներուն առջեւը : Հետեւինս կառնուածք ուրեմն մեր ազգասէր բարեկամներն ու կնարցընեմք մեր հակառակօրդներուն, — անոնց մէջ ալ այն մասին միայն որ միտքը դրած է թէ ազատ է ինքը ամեն տեսակ կուսակցութեան հոգիէ, ննացեալ ատելութենէ. կոյր նախանձայուզութենէ, տղիտական նախապաշարմունքի ու սր եւ իցէ պղտորիչ կիրքերէ. — ինչ ունին արդեօք բնչիք այս մեր բռնած ճամբուն դեմ՝ վերոյիշեալ պատճառները չտեղեն ու հասկընալին ետեւ. — Թերեւս մեկ բան մը միայն՝ որ շատին աչքին առջեւը զօրաւոր ճշմարտութիւն ու անհակառակելի վճիռ կկարծուի. այսինքն թէ « Հաւատափոխութիւնը գեշ բան է : » — Իրացընէ գեղեցիկ եւ ճշմարիտ վճիռ. բայց Յեր ճշմարիտ. երբ որ մէկը *ուղիղ* հաւատքը բողոս եւ *մոյար* հաւատք մը ընդունի : Ըսել է թէ այդ ըսողը միտքը դրած է թէ Հայոց հաւատքը *մոյար* է եւ Հռովմայեցոցը միայն *ուղիղ*, եւ մենք ուղիղը մոյարին նեա փոխեր ենք : Եւ որովհետեւ այս խօսքին ճիմը սխալ է, այն վճիռն ալ մեզի աննեւին շարմարիլ :

Գարձեալ, Հաւատափոխութիւնը գեշ բան է ըսելով գմեզ պարսաւողները մշտնապէս անոնք կրնան ըլլալ որ իրենց աչքին առջեւը ամեն հաւատք նոյն է, ամեն հաւատք ալ աղէկ է. բայց փոխանակ նեաեցընելու այս իրենց կարծիքն թէ ուրեմն մեկ *աղէկ* հաւատք մը ձգելն ու ուրիշ *աղէկ* հաւատք մը առնուլը վնաս չունի, կպնդեն թէ հաւատք փոխելը գեշ բան է. որով կասկած կուտան իրաւամբ՝ թէ իրենք կամ անտարրերեայ են բոլորովին, եւ կամ՝ որ գրեթէ նոյն է՝ ամենեւին հաւատք մը չունին : Ապա ուրեմն այդ վճիռը անոնց բերնէն ալ ելած ատենը ոյժ չունի մեր խնդրոյն դեմ :

Բայց բերեալ գտնուին նաեւ այնպիսի բարեմիտ անձինք որ ըսեն թէ հաւատափոխութիւն չէ *եւ* ինչ է բրածնիդ որ *կարողութիւնը* բողոսցիք ու *հայ* եղաք : Այս ըսողին նեա չենք ուզեր ամեն անգամ, եւ մանաւանդ այս պարագայիս մէջ, սովորական դարձած ճշմարտութիւնը կրկնել՝ թէ *կարողութիւնը* հաւատք է, իսկ *հայութիւնը* ազգ եւ ազգութիւն. հապառամկական զրուցումքը ըստ ուսմկաց աննելով՝ կհարցընեմք. Կարողութիւնն ու հայութիւնը ինչո՞վ կտարբերին իրարմէ : Երէ պատասխան տայ (ինչպէս որ սրբաբանական է պատասխանելու) թէ գլխաւորապէս ասով կտարբերին իրարմէ. Հայն ու Կարողին որ Հայը իր Կարողիկուք միայն կճանչնայ իր եկեղեցոյն գլուխ, եւ անոր կննդանդի, իսկ Կարողիկը Հռովմայ Պապը կգտանի գլուխ ամենայն եկեղեցեաց, եւ անոր նրամաններուն կպատակի. — Այս պատասխանս կուտանք իրեն. Որովհետեւ մեր հարքն ու նախահարքը Հայ էին նաեւ ըստ այսմ մասին, ու վերջին ժամանակները *կարողիկ* եղեր են, ոչ ապաքին երէ *հաւատափոխութիւն* մը կայեղած՝ անոնք են ընտելերը, իսկ մենք վերադառնալով իրաւանու-

րին նախնեաց մերոյ՝ անոնցմեմանց բրած փոփոխութիւնը շտկած կըլլամք : Սակայն այս բացատրութիւններն ետքն ալ երէ մեր բրածը իբրեւ *հաւատափոխութիւն* սպախարակուի, վէճը նամառօտելու մտքով կհաստատեմք թէ մեր մտաց համոզումը նոյն էր իսկգրանէ նեա՞՞ ինչ որ է նաեւ նիմաւ այսինքն թէ

Նախ՝ Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցոյ վարդապետութիւնը ուղղափառական է՝ համաձայն ըլլալով վարդապետութեան միայնոյ սուրբ կարողիկէ եւ առաքելական եկեղեցոյն Քրիստոսի, որ ոչ թէ Հռովմայ եկեղեցին է *միայն*, այլ եւ ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց : Ուստի եւ

Երկրորդ, Հայոց ազգը ոչ *հերեթիկոս* կրնայ ըսուիլ եւ ոչ *հերձուածող*, այլ որդի եւ անդամ է կարողիկէ կամ ընդհանրական եկեղեցոյ Քրիստոսի : Ուստի եւ

Երրորդ, Անիրաւ պահանջմունք է Հռովմայ Պապերուն բրածը՝ որով կուզեն որ ամենայն եկեղեցիք քրիստոնէից (ընդ որս եւ Հայք) գիրենք ճանչնան *մի միայն* երեսելի գլուխ ընդհանրական եկեղեցոյն Քրիստոսի. եւ այն ոչ միայն դասական կարգաւ մը իբրեւ *սուաչին իմեջ հաւասարից*, այսինքն կարողիկոսաց եւ պատրիարքաց, այլ եւ իբրեւ գլուխ նոցա եւ նրամանաւար, եւս եւ ձեռնադրող եւ կամ գեր իրենց տրուած իշխանութեանը մէջ հաստատող : Եւ որովհետեւ Հայոց եկեղեցին ոչ երբեք ճանչցեր է Պապերուն այսպիսի իշխանութիւն ունենալը իր վրայ, այսուհետեւ ալ պարտական չէ ճանչնալու :
ՃԵ.

Կրնայ մեկն հարցընել մեզի, եւ իրաւամբ, թէ ինչո՞ւ համար մինչեւ նիմա յայտնապէս եւ նրապարակաւ չէիք քարոզեր այդ ձեր մտաց համոզմունքը, մանաւանդ թէ երբեմն ատոր հակառակն ալ քարոզելու պէս կերեւնայիք : Պատասխաննիս յայտնի է : Վասնզի անգամ գտնուեր էինք այնպիսի կրօնաւորական Միարանութեան մը որ ըսպէս սոյնպիսի ազգասիրական եւ ուղիղ սկզբունքներ ունէր, բայց որովհետեւ նոսրմական կարողիկ ճանչցուած էր ամենէն, եւ միշտ կուզէր նոյնպէս ճանչցուիլ, կարծես թէ նարկարուած էր իր սկզբունքը պարտիկելու՝ որպէսզի իր սոսիսներէն չհայաձուսի ու չբամբասուի. անոր համար չէինք կրնար ուզել որ բոսի *սուանց սխարոյսկան սրսմանի* թէ մենք՝ քանի մը հոգի՝ պատճառ կըլլանք բովանդակ Միարանութեան գլխացաւորութիւն ու հայածանք կրելուն :

Կվիտիք խիղճներնիս թէ այն Միարանութեան իր ուղիղ սկզբունքը այլ եւ այլ նկատմունքներով պարտիկելը՝ անվայել բան, ու բռնածը անել ճամբայ էր, եւ մեր ազգին ալ օգուտ ընելու տեղը վնաս կրենք. բայց մեկ կողմանէ նոյն Միարանութեան նանգատութիւնը կամ շանը (յայտնի է թէ չափազանց կողմնասիրութեամբ) անելի վեր կզենինք քան թէ ազգային օգուտը. եւ մեկալ կողմանէ յոյս ալ չունենալով որ երկու երեք կամ չորս նոգոյ արիութիւնը բաւական ըլլայ ամբողջ Միարանութեան ընթացքը փոխել տալու, կպէինք համբերութեամբ : Օրինաւոր նաւագետով ու խորհրդականներով՝ կատարուած նաւ մըն էր Միարանութիւնը. մեկ երկու նաւավարաց՝ եւս եւ խորհրդականաց՝ պարտքը ինչ կրնար ըլլալ, երէ ոչ իրենց տրուած նրամանները ճշգրտեամբ կատարել, գեր քանի որ յայտնի ու ակներեւ վտանգ չկար նաւակոծութեան :

Բանը շատ փոխուեցաւ՝ երբ որ անցեալ տարուան զիպուածներովը ստիպուեցանք Միխիարեան միարանութենէն բոլորովին բամբոսելու. վասնզի այնուհետեւ պատճառ չէր մնար մեր ուղիղ ճանաչմունքը պարտիկելու, եւ օտարազգի առաջնորդաց կուրօրէն ննագանդելով՝ ազգերնէս նեառ պտրտելու :
ՃԶ.

Հատկըցուեցաւ ուրեմն թէ այս մեր վերադարձին չհանողներուն մեղադրութիւնները այնպիսի ծանր բաներ չեն որ բաւական ըլլային գմեզ անկեց ետ ձգելու, խափանելու : Ուստի չէինք կրնար մտիկ ընել նաեւ այն բարեմտաց կամ թէ երկչօտաց խօսքերուն որ կուզէին կերպով մը աչքերնիս վախցընել

բնելով քե «Քուցե գայրակոչութեան արտաճառ կրկնաք ազիտաց» : Վասնզի զիտեինք քե այս բանիս մեջ քե որ գայրակոչութիւն մը պատանի, *Փարիսական գայրակոչութիւն* միայն կրնայ ըլլալ, որ *առեայ գայրակոչութիւն* ալ կրտուի. որովհետեւ լսողներուն ու տեսողներուն բանձը տգիտութենէն կամ նաեւ ննացեալ չարութենէն կրնայ առաջ գալ, եւ ոչ քե մեր գովելի եւ օգտաւետ զործողութենէն : Այս զանազանութեան ալ օրինակը ապագան Քրիստոս Տէրն մեր կուտայ մեզի. որ երբ բարեմիտ աշակերտներն ըսին իրեն քե «Փրանս զի Փարիսեցիքն իբրեւ լուան զբանն՝ գայրակոչեցին», « պատասխան տուաւ. » Ամենայն տունկ զոր ոչ տնկեաց Հայրն իմ երկնաւոր՝ իւլեցի. » (*Vas-pkhu*. ժե, 12, 15.) այսինքն չեմ կրնար՝ Փարիսեցիները զգայրակելին ըսելով՝ ճշմարտութիւնը չբարոզել, ու ետքէն մտած մարդկային նորածնութիւններուն դեմ չպատերազմիլ. բոլ որչափ կուզեն գայրակղին :

Բայց, — քե մեկը, — այն քու Փարիսեցի բաժաներդ բառական զիտուն ալ են, եւ ժողովրդեան վրայ ազդեցութիւն ունենալով՝ շատին ալ գայրակոչութեան պատճառ կրնան ըլլալ : — « Թոյլ տուք զնոսա, կպատասխանէ Տէրն մեր. կոյրք են՝ կուրաց առաջնորդ. կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ՝ սխալէ, եւ երկօրին իխորխորատ անկանին » (*Անդ*, 14.)

— Երե այդպէս է, զոք երեքնից ապահով էք արդեօք քե բռնած ճամբանիդ շիտակ է :

— Մեր ճամբուն շիտակ կամ ծուռ ըլլալուն վրայ կրնայինք տարակուսիլ՝ քե որ նոր եւ անծանօթ ճամբայ մը բռնեինք. բայց որովհետեւ « *առաջնորդ հաւատայ եւ լուսաւորիլ անձանց մեռոց* » ունիմք մեր սուրբ հայրապետները, այսինքն գմեծն Քրիզոր եւ իւր երանելի որդիքն ու բոսունքն, զսուրբն Ներսէս, զսուրբն Մանակ եւ զՄեսրոպ, զերանաշնորձ Քարգմանիւս եւ անոնց հետևողները՝ մինչեւ ինձն Խորով, ինարեկացին Քրիզոր, իմաստասերն Յովնանեւ, ինձնորային Ներսէս, իլամբրոնացին քաջ, եւ յարժանաւոր յաջորդս նոցա, ամենեւին տարակոյտ եւ երկրայութիւն չունիմք որ բռնած ճամբանիս

շիտակ է : Մանաւանդ որ զիտեմք քե այն մեր սուրբ հայրապետաց եւ իմաստուն վարդապետաց զբռնածքները ուղղափառական ճանչցուած են նաեւ իՅունաց եւ յԱտորոց եւ իլատինացոց առ հասարակ, եւ մեր Հայաստանեայցս ննասեր եւ աւանդապատ Յեկեղեցին այն սուրբերուն օրերէն մինչեւ նիմա ոչ նոր վարդապետութիւն մը ընդուներ է ինաստոյս. եւ ոչ իսկ եկեղեցական բարեկարգութեան ու ժամակարգութեան մեջ նորածնութիւն մը ըրեր է ամենեւին, որով եւ իրաւամբ կարծի ուրիշներուն առջեւը իբրեւ միշտ պատկառելի առաքելական եկեղեցի : Եւ այս ճշմարտութիւնները նրատարակելու միայ ունիմք Աստուծով քիչ ժամանակէն ընդարձակ եռամասն Աստուածարանութեան մը մեջ, յորում Հասարք եւ Բարեկարգութիւն եւ Արարողութիւնք Հայաստանեայց եկեղեցոյ տեղն խաղը պիտի բացատրուին :

— Հապա որ մինչեւ նիմա նրատարակած զբերնուդ մեջ այնպիսի նշաններ տուած էք որ այդ խօսքերուն նակառակ կերեւան, անոնց ինչ պիտի ըսէք :

— Երե վերոյիշեալ մեկնութիւնները, եւ խոստացուած Աստուածարանութեան մեջ արուելու բացատրութիւնները բառական ճշմարտին այնպիսի կատակածներ կարատելու, յայտնի բան է որ պիտի չզանդադինք առ սեր ճշմարտութեան յետ կոչելու այն խօսքերը որ զբեր ենք կամ պաշարմամբ մտաց կամ ինարկեցուցիչ նրամանէ, եւ կամ իշափագանց նաւատարմութենէ առ քաղաքականութիւն Միաբանութեանն որոյ անդամն էինք (*) :

(*) Մասնաւոր կերպով մի ազգասիրաց աչքին զարկած է այս կողմանէ իբրեւ կարողելութեան չափազանց պատշաճութիւն եւ հայտնի ան պարտաւորութիւն հայտնաց համատար պատմութիւնը որ ժամանակն Պատմութեան Բնագործին 570 երեսէն մինչեւ 576 երեսը զորում է Բայց այն Պատմութեան հեղինակը հարկ կհամարի զայս միայն յիշեցնել քե այն կողմը իր շարագրածը քե. այլ երբոր ինչը նրամարեր էր գրելէն, Պօլիսէն Միւրաբեանց մեկը շարագրեր յուղարկեր էր, եւ մեծաւորը պատշաճ տեսեր էր որ ժամանակն Պատմութեան մեջ ըստ այնմ անցուն այն ցաւալի եւ շատ սրբաբարութեանց կարտ անգրքը : Հայերէն լեզուիս մմուս կարողացողք այն հաստատելն շարագրութիւնը երկ ու շարագրութեամբ դիտեն՝ մեկէն կիմանան քե որչափ տարբեր է հեղինակին բուն զբքն ու շարագրութեանն :

Հ Ա Յ Վ Ա Ջ Ե Ա Ն Ս ՈՒ Ր Հ Ա Ն Գ Ա Կ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՐՑԱԲՆՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՎԱՋ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ.

EXAMEN ANNUEL DU COLLÈGE NATIONAL ARMÉNIEN.

Օգոստոսի 14ին Հայկազեան Վարժարանի արաններուն մեջ անսովոր շարժմունք մը կտեսնուէր : Տարեկան հարցաքննութիւնքն լմննալին ետեւ՝ աշակերտք այն օրս երաժշտական հանդես կկատարէին : Բազմաբիւ ժողովականաց մեջ՝ որ փութացան հանդիսակից լինել այս ընտանի խրմբակցութեանը, շատ մը զազդիացի կտեսնուէին, եւ բազումք յԱզգայնոց որ իՓարիզ կրնակին եւ կամ յայլեւայլ աշխարհաց, յԱնգղիոյ, իԳերմանիոյ եւ իՌուսիոյ գործոց պատճառաւ հոս կգտնուէին :

Le 14 août, les salons du Collège national arménien présentaient une animation inaccoutumée. A l'occasion des vacances, les élèves donnaient un concert musical. Aussi à chaque instant on voyait arriver de nombreux invités empressés d'assister à cette réunion de famille. Outre le personnel du Collège, on y remarquait un grand nombre de Français et surtout d'Arméniens tant de Paris que des diverses contrées de l'Europe, d'Angleterre, d'Allemagne et même de Russie.

Ընդունելութեան դանիխը աշակերտաց երկասիրութիւններովն էր զարդարուած : Պատերուն ու բազմաբիւ զբանդաններուն վրայ տղայոց ճարտար նկարներն ու պատկերները ամեն հան-

La salle de réception était décorée uniquement par les travaux des élèves. Des dessins au lavis, au crayon et au pastel ornaient les murs et plusieurs tables disposées à cet effet. Tous ont attiré l'atten-

դիսականաց աչքը վրանին կձգէին ու ճանաչողաց վրայ զարմանք կբերէին :

Հանդէսը չորս ժամ քշեց, ու այն միջոցին աշակերտք դաշնակի ու ջութակի վրայ այլևայլ հատուածներ գարկին ու երգեցին : Զայնական երաժշտութեան մէջ աւելի շատ ծափահարութիւն բնդունեցան *Գուլիելմո թեյի* պարերը, *Ռոսկէսկ Պոսա* երգը, ու Խորեն վարդապետին շինած ու սովբեցուցած *Հայկական պատերազմի երգ մը*, *Աղօթքն վասն Հայրենեաց* ու *Անձուկի Հայրենեաց* տաղը : Եղբայնի ծափահարութեան արժանացաւ նաև Գալֆայեան Ռ. Սենիկ Թրիորդը իւր բազմաթիւ հայերէն, գաղղիարէն եւ իտալերէն նուագած երգերովն ու դաշնակի վրայ ցուցուցած յաջողութեամբը, ինչպէս նաև գաղղիարէնի, անգղիարէնի ու նկարչութեան մէջ բրած յառաջադիմութեամբն, եւ արուեստական բազմաշխատ ու ճշմարտանման շինած ծաղկըներովը :

Հանդիսականք առհասարակ զարմացան այն երազ երազ յառաջադիմութեան վրայ՝ զոր այս երկու տարուան Գաղղիա բնակած միջոցիս մէջ բրած երմեր Հայկազն մանկտին, զոր մեկ կողմանէ մեր սիրելի աշակերտքն՝ ու միւս կողմանէ Գալֆայեան Ռ. Սենիկ Թրիորդը հոն կենդակայացրէին :

Այսչափ քիչ ժամանակուան մէջ տեսնուած յառաջադիմութեան արգասիքը՝ յայտնի կցուցրէնք : մեր Ազգին մէջ լի են հանճարաւոր միտք . կրթութիւնն է միայն որ կպակսի քէ արանց եւ քէ կանանց : Բաւական է որ երկու սեռն ալ դաստիարակութեան ու հաստատուն կրթութեան օգուտները վայելեն՝ Հայերը պիտի նորին իրենց գեղեցիկ տեղին ստանան քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ : Այն խուռն շնորհակալութիւններն զոր բնդունեցանք սոյն օրս մեր սիրելի աշակերտաց վրայ ցուցուցած հայրական սիրոյն վրայ, ու տեսած գեղեցիկ արգասիքնիս՝ մեզի յոյս կուտան որ այն ցանկայի օրը ալ շատ ջուշանար :

Բազումք յազգայնոց եւ մանաւանդ հոս զբաւնուող Տիխիսեցի եղբարք՝ ոչ միայն ինքնայորդոր խոստացան մեզ աչքով տեսածնին գրեն, պատմեն ու առհասարակ Հայկազեան Վարժարանիս յարգը ճանչցրենէ տան, այլ եւ ջանան քիչ ժամանակի իրենց որդիքն ու եղբարքը մեզի աշակերտութեան յուղարկել : Ազգայնոց այս վստահութեան ու համարման ապացոյցը՝ մեր ծանր աշխատանացն ամենէն գեղեցիկ հատուցմունքն է :

Յուսամք որ աս օրինակին զոր արդին տուած են Տաճկաստանի լուսաւորեալ Հայկազունք, հե-

tion générale et obtenu les éloges des connaisseurs.

Pendant quatre heures qu'a duré la séance, divers morceaux de musique : piano, violon et chant ont été exécutés par les élèves. Parmi les chants, on a applaudi surtout les chœurs de *Guillaume Tell*, *Robin des Bois*, une *Marche arméniennne*, la *Prière pour la patrie* et le *Désir de la patrie*, composés par M. Corène Calfa, et plusieurs chants arméniens, français et italiens, par Mlle Rosa Annitza Calfa, qui avait déjà mérité les plus grandes félicitations pour son habileté remarquable sur le piano, pour ses travaux en français et en anglais, pour ses dessins et une magnifique corbeille de fleurs artificielles d'un travail exquis et d'une vérité frappante.

Tous les assistants ont été étonnés des progrès rapides faits, pendant ces deux années qu'elle a habité la France, par notre jeunesse arménienne dont les deux sexes étaient représentés d'une part par nos élèves, de l'autre par Mlle Rosa-Annitza Calfa.

Nul doute, après les résultats obtenus, que notre nation n'abonde en intelligences d'élite; la culture seule manque aux hommes comme aux femmes. Dès que les uns et les autres pourront jouir des bienfaits d'une bonne éducation et d'une instruction solide, les Arméniens ne tarderont pas à reprendre leur place parmi les peuples civilisés. Les remerciements dont nous avons été comblés pour les soins que nous accordons à nos chers élèves, et les beaux résultats que nous avons obtenus nous font espérer que cet heureux jour n'est pas éloigné.

Non contents de nous promettre de faire connaître et apprécier notre Collège national, plusieurs de nos compatriotes, ceux de Tiflis surtout, se sont engagés à nous envoyer sous peu leurs fils et leurs frères. Cette preuve de confiance et d'estime est pour nous la plus belle récompense de nos fatigues et de nos veilles.

Espérons que cet exemple, donné déjà par les Arméniens éclairés de Turquie, sera suivi par nos

տեին եւ Ռուսիոյ եւ ուրիշ տեղի Ազգային քմեր, եւ տարիէ մը՝ կարենամք աւելի բազմաթիւ աշակերտըս հանդիսացնել. եւ ինչպէս այսօրւան օրս՝ այն ատենն ալ կարենամք մեր աշակերտօքը պարծիլ, ու այն համարմամբը՝ զոր իսիրաօտարաց ազդեն մեր սիրելի Ազգին վրայ: Ինչմքնոս ամեն մեկ ուսմանց մեջ քաջագոյն գտնուող ու մրցանակի արժանի եղող մեր աշակերտացն անուանքը, իմասունոցա, իմխիբարուրիւն ճնողացն եւ ազգականաց եւ իյորդոր նմանութեան ընկերաց նոցա եւ այլոց հայկազն պատանեաց:

compatriotes de Russie et de tous les pays, et que dans un an à pareille époque nous pourrions présenter un nombre plus considérable d'élèves et, comme aujourd'hui, être fiers de leurs progrès et de l'estime qu'ils inspireront aux étrangers pour notre chère nation arménienne. Nous donnons ci-dessous, le nom de ceux de nos élèves qui se sont le plus distingués et ont mérité des prix. Que cette publication soit pour eux un honneur, une cause de joie pour leurs familles, et un stimulant pour leurs camarades et pour notre jeunesse arménienne.

ՀԱՅԿԱԶՆԵՐՆ ԳԱՐՅԱՐՆԵ. — COLLÈGE NATIONAL ARMÉNIEN, A PARIS.

ՎԱՐՔ ԲԱՐՔ ԵՒ ՉԱՆՔ

Մրցանակ Առաջին.	Արտաշես Պրլրզկեան.
"	Էմիլ Ռենոյ
" Երկրորդ.	Կարապետ Շահապզեան.
"	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.
"	Բրբի Բազմիր.
"	Պկիսար Բառէ.
"	Հոսրերտ Յ. Յարութիւնեան.
" Երրորդ.	Թաբատար Տամատեան.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Սերովբէ Օտապաշեան.
"	Արիստակէս Քեմխանեան.

Դովելիք.	Մկրտիչ Մուրատեան.
"	Միքայել Մուշեղեան.
"	Թադէոս Պեկեան.
"	Կարապետ Պարտիզպանեան.
"	Էմիլ Ռիտիսէ.
"	Պեղեքսանդր Պատրոյ.
"	Թադէոս Պարտիզպանեան.
"	Վահրամ Ճեզպիրբեան.
"	Կրօնիկէս Կիսմիշեան.
"	Դանիէլ Քեմխանեան.
"	Նիկողայոս Բարունակեան.
"	Քերզ Ազնաուրեան.
"	Ռուբեն Քեմխանեան.
"	Առաքել Մոմճեան.
"	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Մարտիրոս Մուրատեան.

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Արիստակես Քեմխանյան.
" երկրորդ.	Առաքել Մոմճեան.
" " երրորդ.	Ռուբեն Քեմխանյան.
Դավելիֆ.	Սերովրէ Օտապաշեան.
" " " " " " " "	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" " " " " " " "	Յովնաննես Էնկիւրեան.
" " " " " " " "	Վահրամ ձեզայիրեան.
" " " " " " " "	Մարտիրոս Մուրատեան.
" " " " " " " "	Գեորգ Ազնաւորեան.

ԴԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Հոսրերտ Յ. Յարութիւնեան.
" երկրորդ.	Դանիէլ Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Նիկողայոս Բարունակեան.
Դավելիֆ.	Կարապետ Պարտիզպանեան.

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին	Թաղես Պեկեան.
" " " " " " " "	Կարապետ Շանպազեան.
" " " " " " " "	Խաչատուր Տամատեան.
" երկրորդ.	Միքայէլ Մուշեղեան.
" " " " " " " "	Ստեփան Աւետիսեան.
" երրորդ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
" " " " " " " "	Մկրտիչ Մուրատեան.
" " " " " " " "	Արտաշէս Պըլլըլեան.

ԴԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Արիստակես Քեմխանյան.
" երկրորդ.	Առաքել Մոմճեան.
" " " " " " " "	Ռուբեն Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" երրորդ.	Վահրամ ձեզայիրեան.
" " " " " " " "	Սերովրէ Օտապաշեան.
Դավելիֆ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
" " " " " " " "	Յովնաննես Էնկիւրեան.
" " " " " " " "	Գեորգ Ազնաւորեան.

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" երկրորդ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
" երրորդ.	Արտաշէս Պըլլըլեան.
Դավելիֆ.	Թաղես Պեկեան.
" " " " " " " "	Ստեփան Աւետիսեան.
" " " " " " " "	Մկրտիչ Մուրատեան.
" " " " " " " "	Խաչատուր Տամատեան.
" " " " " " " "	Միքայէլ Մուշեղեան.

ԴԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Մարտիրոս Մուրատեան.
" " " " " " " "	Սերովրէ Օտապաշեան.
" երկրորդ.	Առաքել Մոմճեան.
" երրորդ.	Ռուբեն Քեմխանյան.
Դավելիֆ.	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" " " " " " " "	Արիստակես Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Վահրամ ձեզայիրեան.
" " " " " " " "	Յովնաննես Էնկիւրեան.
" " " " " " " "	Գեորգ Ազնաւորեան.

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ԳԱՂՂԻԱՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Օկիւսր Քառէ.
" երկրորդ.	Արտաշէս Պըլլըլեան.
" " " " " " " "	Թաղես Պեկեան.
Դավելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
" " " " " " " "	Ստեփան Աւետիսեան.
" " " " " " " "	Էմիլ Ռիպիէ.

ԴԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" երկրորդ.	Հոսրերտ Յ. Յարութիւնեան.
" " " " " " " "	Մկրտիչ Մուրատեան.
Դավելիֆ.	Գեորգ Ազնաւորեան.
" " " " " " " "	Բըրի Քազիմիր.
" " " " " " " "	Սղեքսանդր Պոսոյ.

ԴԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին	Խաչատուր Տամատեան.
" երկրորդ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
" " " " " " " "	Արիստակես Քեմխանյան.
Դավելիֆ.	Ռուբեն Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Առաքել Մոմճեան.
" " " " " " " "	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" " " " " " " "	Յովնաննես Էնկիւրեան.

ԴԱՍ Դ.

Մրցանակ Առաջին.	Նիկողայոս Բարունակեան.
" երկրորդ.	Վահրամ ձեզայիրեան.
" " " " " " " "	Սերովրէ Օտապաշեան.
Դավելիֆ.	Դանիէլ Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Կարապետ Պարտիզպանեան.

ՂԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" " " " " " " "	Միքայէլ Մուշեղեան.
" երկրորդ.	Հոսրերտ Յ. Յարութիւնեան.
" " " " " " " "	Մկրտիչ Մուրատեան.
Դավելիֆ.	Բըրի Քազիմիր.
" " " " " " " "	Գեորգ Ազնաւորեան.
" " " " " " " "	Սղեքսանդր Պոսոյ.

ԴԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Խաչատուր Տամատեան.
" երկրորդ.	Ռուբեն Քեմխանյան.
" " " " " " " "	Մարտիրոս Մուրատեան.
" " " " " " " "	Արիստակես Քեմխանյան.
Դավելիֆ.	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" " " " " " " "	Առաքել Մոմճեան.
" " " " " " " "	Յովնաննես Էնկիւրեան.

ՀԱՏՈՒԱԾՔ.

ԴԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Միքայէլ Մուշեղեան.
" " " " " " " "	Կարապետ Շանպազեան.
" երկրորդ.	Բըրի Քազիմիր.

Գովելիֆ.	Հօօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
"	Մկրտիչ Մուրատեան .
"	Գեորգ Ազնաւորեան .
"	*Աղեքսանդր Պոտրոյ .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Ռուբէն Քեմխաճեան .
" երկրորդ.	Մարտիրոս Մուրատեան .
Գովելիֆ.	Կրօնիդէս Կիւմիւշճեան .
"	Յովհաննէս Լինկիւրեան .
"	Առաքել Մոմճեան .

ԳԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ Ճեզայիրլեան .
" երկրորդ.	Սերովբէ Օտապաշեան .
"	Դանիէլ Քեմխաճեան .
Գովելիֆ.	Կարապետ Պարտիզպանեան .
"	Նիկողայոս Բարունակեան .

ՀՐԱՀԱՆԳՔ.

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Թադէոս Պեկեան .
" երկրորդ.	*Էմիլ Ռենոյ .
Գովելիֆ.	*Օկիւսք Բառէ .
"	Արտաշէս Պըրբզեան .
"	Թազուր Պարտիզպանեան .
"	Ստեփան Աւետիսեան .
"	*Էմիլ Ռիտիւ .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Միքայէլ Մուշեղեան .
"	Կարապետ Շանպազեան .
" երկրորդ.	Մկրտիչ Մուրատեան .
"	Հօօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
Գովելիֆ.	*Բըբի Բազիմիր .
"	Գեորգ Ազնաւորեան .
"	*Աղեքսանդր Պոտրոյ .

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹ ԻՆ.

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	*Օկիւսք Բառէ .
"	Արտաշէս Պըրբզեան .
" երկրորդ.	Թազուր Պարտիզպանեան .
"	Ստեփան Աւետիսեան .
" երրորդ.	Թադէոս Պեկեան .
"	*Էմիլ Ռիտիւ .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Միքայէլ Մուշեղեան .
" երկրորդ.	Գեորգ Ազնաւորեան .
"	Կարապետ Շանպազեան .
Գովելիֆ.	Մկրտիչ Մուրատեան .
"	*Բըբի Բազիմիր .
"	*Աղեքսանդր Պոտրոյ .
"	Հօօրերտ Յ. Յարութիւնեան .

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՆ ԻԳԱՂԻԱՐԵՆԷ ԻՀԱՅ.

Մրցանակ Առաջին.	Թադէոս Պեկեան .
"	Կարապետ Շանպազեան .
" երկրորդ.	Ստեփան Աւետիսեան .
"	Միքայէլ Մուշեղեան .

Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան .
"	Արտաշէս Պըրբզեան .
"	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան .
"	Մկրտիչ Մուրատեան .

ՎԵՐՄԱՆՈՒԹԻՆ.

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Առաքել Մոմճեան .
" երկրորդ.	Մարտիրոս Մուրատեան .
Գովելիֆ.	Կրօնիդէս Կիւմիւշճեան .
"	Ռուբէն Քեմխաճեան .
"	Թազաուր Տամատեան .
"	Արիստակէս Քեմխաճեան .
"	Յովհաննէս Լինկիւրեան .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Նիկողայոս Բարունակեան .
" երկրորդ.	Վանքամ Ճեզայիրլեան .
"	Սերովբէ Օտապաշեան .
Գովելիֆ.	Դանիէլ Քեմխաճեան .
"	Կարապետ Պարտիզպանեան .

ՀՐԱՀԱՆԳՔ ԱՆԳՂԻԱՐԵՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՎԵՐՄԱՆՈՒԹԻՆ.

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Արտաշէս Պըրբզեան .
" երկրորդ.	Գեորգ Ազնաւորեան .
"	Հօօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
Գովելիֆ.	Ստեփան Աւետիսեան .
"	*Օկիւսք Բառէ .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան .
" երկրորդ.	Մկրտիչ Մուրատեան .
Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան .
"	Աղեքսանդր Պոտրոյ .

ԳԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ Ճեզայիրլեան .
" երկրորդ.	Ռուբէն Քեմխաճեան .
" երրորդ.	Կրօնիդէս Կիւմիւշճեան .
"	Առաքել Մոմճեան .
"	*Էմիլ Ռիտիւ .
Գովելիֆ.	*Էմիլ Ռենոյ .
"	Նիկողայոս Բարունակեան .

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՆ.

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Հօօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
"	Արտաշէս Պըրբզեան .
" երկրորդ.	Գեորգ Ազնաւորեան .
"	Ստեփան Աւետիսեան .
Գովելիֆ.	*Օկիւսք Բառէ .

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան .
" երկրորդ.	Մկրտիչ Մուրատեան .
Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան .
"	Աղեքսանդր Պոտրոյ .

Գ Ա Ս Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ ձեզայիրևան.
"	Առաքել Մոմճեան.
" Երկրորդ.	Ռուբեն Քեմխաճեան.
Գովելիֆ.	Կրօնիդես Կիւմիւշճեան.
"	Նիկողայոս Բարունակեան.
"	Էմիլ Ռիտիւ.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆԳՂԻԱՐԵՆԷ ԻԳԱՂՆԻԱՐԷՆ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ ձեզայիրևան.
" Երկրորդ.	Էմիլ Ռենոյ.
"	Ռուբեն Քեմխաճեան.
Գովելիֆ.	Կրօնիդես Կիւմիւշճեան.
"	Առաքել Մոմճեան.
"	Էմիլ Ռիտիւ.
"	Նիկողայոս Բարունակեան.

ՀՐԱՀԱՆԳՔ ՏԱՃԻԿ ԼԵԶՈՒԻ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Գ Ա Ս Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.
" Երկրորդ.	Միքայել Մուշեղեան.
Գովելիֆ.	Սերովբէ Օտապաշեան.
"	Մկրտիչ Մուրատեան.

Գ Ա Ս Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ ձեզայիրևան.
" Երկրորդ.	Խաչատուր Տամատեան.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Առաքել Մոմճեան.
Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
"	Ռուբեն Քեմխաճեան.

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Մրցանակ Առաջին.	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.
"	Միքայել Մուշեղեան.
" Երկրորդ.	Սերովբէ Օտապաշեան.
"	Մկրտիչ Մուրատեան.

ՎԵՐՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Գ Ա Ս Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Ստեփան Աւետիսեան.
" Երկրորդ.	Վանքամ ձեզայիրևան.
"	Խաչատուր Տամատեան.
Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
"	Առաքել Մոմճեան.
"	Ռուբեն Քեմխաճեան.
"	Մարտիրոս Մուրատեան.

Գ Ա Ս Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Կրօնիդես Կիւմիւշճեան.
" Երկրորդ.	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Բրբի Բագիմիր.
Գովելիֆ.	Նիկողայոս Բարունակեան.
"	Դանիէլ Քեմխաճեան.

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Գ Ա Ս Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.
"	Միքայել Մուշեղեան.
" Երկրորդ.	Սերովբէ Օտապաշեան.
Գովելիֆ.	Մկրտիչ Մուրատեան.

Գ Ա Ս Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Խաչատուր Տամատեան.
"	Թազուր Պարտիզպանեան.
" Երկրորդ.	Վանքամ ձեզայիրևան.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
" Երրորդ.	Առաքել Մոմճեան.
"	Ռուբեն Քեմխաճեան.
"	Մարտիրոս Մուրատեան.

Գ Ա Ս Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Բրբի Բագիմիր.
"	Կրօնիդես Կիւմիւշճեան.
" Երկրորդ.	Նիկողայոս Բարունակեան.
"	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Դանիէլ Քեմխաճեան.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՅ

Գ Ա Ս Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Թազուր Պէկեան.
" Երկրորդ.	Խաչիկ Տամատեան.
"	Մկրտիչ Մուրատեան.
"	Կարապետ Շանգապեան.
" Երրորդ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
"	Արտաշէս Պըլըկեան.
Գովելիֆ.	Թազուր Պարտիզպանեան.
"	Սեռովբէ Օտապաշեան.
"	Արիստակէս Քեմխաճեան.
"	Կրօնիդես Կիւմիւշճեան.
"	Ռուբեն Քեմխաճեան.

Գ Ա Ս Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Վանքամ ձեզայիրևան.
"	Առաքել Մոմճեան.
" Երկրորդ.	Կարապետ Պարտիզպանեան.
Գովելիֆ.	Գեորգ Ազնաւորեան.
"	Հոռեբա Յ. Յարութիւնեան.
"	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Նիկողայոս Բարունակեան.
"	Դանիէլ Քեմխաճեան.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂՂՈՅ

Մրցանակ Առաջին.	Օկիւր Բառէ.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
" Երկրորդ.	Թազուր Պէկեան.
Գովելիֆ.	Բրբի Բագիմիր.
"	Թազուր Պարտիզպանեան.
"	Հոռեբա Յ. Յարութիւնեան.
"	Արտաշէս Պըլըկեան.
"	Էմիլ Ռիտիւ.

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Օկիւսք Քառե.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Հոսրերա Յ. Յարութիւնեան.
Գովելիֆ.	Թաղադր Պարտիզպանեան.
"	Մկրտիչ Մուրատեան.
"	Բրբի Քազիմիր.
"	Էմիլ Ռիտիւէ.
"	Արտաշես Պրըզզեան.

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" Երկրորդ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
Գովելիֆ.	Գեորգ Ազնաւորեան.
"	Սեդեքսանդր Պոտրոյ.

ԳԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Խաչատուր Տամատեան.
"	Վանքամ ձեզայիրեան.
" Երկրորդ.	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
"	Ռուրէն Քեմիսաճեան.
Գովելիֆ.	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Առաքել Մոմճեան.
"	Արիստակէս Քեմիսաճեան.

ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Արտաշես Պրըզզեան.
Գովելիֆ.	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Օկիւսք Քառե.

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" Երկրորդ.	Հոսրերա Յ. Յարութիւնեան.
"	Մկրտիչ Մուրատեան.
Գովելիֆ.	Թաղադր Պարտիզպանեան.
"	Սերովբէ Օսապաշեան.
"	Էմիլ Ռիտիւէ.
"	Բրբի Քազիմիր.

ԳԱՍ Գ.

Մրցանակ Առաջին.	Խաչատուր Տամատեան.
"	Արիստակէս Քեմիսաճեան.
" Երկրորդ.	Վանքամ ձեզայիրեան.
"	Կրօնիղես Կիւմիւշեան.
" Երկրորդ.	Ռուրէն Քեմիսաճեան.
Գովելիֆ.	Գեորգ Ազնաւորեան.
"	Սեդեքսանդր Պոտրոյ.
"	Առաքել Մոմճեան.

ԳԱՍ Դ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Պարտիզպանեան.
" Երկրորդ.	Գանիւլ Քեմիսաճեան.
Գովելիֆ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
"	Յովնաննէս Էնկիւրեան.
"	Նիկողայոս Բարունակեան.

ՀԱՆՐԱՀԱՇԻԻ

ԳԱՍ Ա.

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Արտաշես Պրըզզեան.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
Գովելիֆ.	Օկիւսք Քառե.

ԳԱՍ Բ.

Մրցանակ Առաջին.	Կարապետ Շանպազեան.
" Երկրորդ.	Հոսրերա Յ. Յարութիւնեան.
Գովելիֆ.	Մկրտիչ Մուրատեան.
"	Թաղադր Պարտիզպանեան.
"	Էմիլ Ռիտիւէ.
"	Բրբի Քազիմիր.

ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Ստեփան Աւետիսեան.
"	Արտաշես Պրըզզեան.
Գովելիֆ.	Օկիւսք Քառե.
"	Թաղադր Պարտիզպանեան.
"	Էմիլ Ռիտիւէ.

ԵՌԱՆԿԻՒՆԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Ստեփան Աւետիսեան.
Գովելիֆ.	Արտաշես Պրըզզեան.
"	Օկիւսք Քառե.

ՏԻԵԶԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Արտաշես Պրըզզեան.

ՄԵՔԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Արտաշես Պրըզզեան.

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Թաղեոս Պեկեան.
" Երկրորդ.	Արտաշես Պրըզզեան.
"	Ստեփան Աւետիսեան.
Գովելիֆ.	Օկիւսք Քառե.
"	Էմիլ Ռիտիւէ.
"	Թաղադր Պարտիզպանեան.

ԳՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մրցանակ Առաջին.	Հոսրերա Յ. Յարութիւնեան.
"	Սերովբէ Օսապաշեան.
" Երկրորդ.	Էմիլ Ռեւոյ.
"	Թաղեոս Պեկեան.

«	<i>Երրորդ.</i>	Ռուբին ֆեմիսանան .
«		Կարապետ Շանպազեան .
«		Յովհաննէս Էնկիւրեան .
<i>Գովելիֆ.</i>		Կրօնիդէս Կիւմիւշեան .
«		Բըբի Բագիմիր .
«		Աղեքսանդր Պոտրոյ .
«		Առաքել Մոմճեան .
«		Քաջատուր Տամատեան .
«		Ստեփան Աւետիսեան .
«		Էմիլ Ռիտիւէ .
«		Վանքամ ձեզայիրեան .
«		Նիկողայոս Բարունակեան .
«		Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան .
«		Թագուր Պարտիզպանեան .
«		Օկիւսը Բառէ .
«		Գեորգ Ազնաւորեան .
«		Մկրտիչ Մուրատեան .
«		Մարտիրոս Մուրատեան .
«		Արտաշէս Պըրբզկեան .

ՈՒՐՈՒԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

և

ԴԻՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Արտաշէս Օտապաշեան .
«	Էմիլ Ռենոյ .
<i>Երկրորդ.</i>	Ռուբին ֆեմիսանան .
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան .
«	Կրօնիդէս Կիւմիւշեան .
<i>Երրորդ.</i>	Մկրտիչ Մուրատեան .
<i>Գովելիֆ.</i>	Մարտիրոս Մուրատեան .
«	Թագուր Պարտիզպանեան .
«	Առաքել Մոմճեան .
«	Վանքամ ձեզայիրեան .
«	Օկիւսը Բառէ .
«	Հոօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
«	Միքայէլ Մուշեղեան .
«	Գեորգ Ազնաւորեան .
«	Աղեքսանդր Պոտրոյ .
«	Կարապետ Պարտիզպանեան .
«	Էմիլ Ռիտիւէ .
«	Բըբի Բագիմիր .
«	Նիկողայոս Բարունակեան .
«	Դանիէլ ֆեմիսանան .

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Կարապետ Շանպազեան .
«	Օկիւսը Բառէ .
«	Առաքել Մոմճեան .
<i>Երկրորդ.</i>	Վանքամ ձեզայիրեան .
«	Հոօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
<i>Երրորդ.</i>	Թագուր Պարտիզպանեան .
«	Էմիլ Ռիտիւէ .
«	Մարտիրոս Մուրատեան .
«	Արտաշէս Օտապաշեան .
«	Քաջատուր Տամատեան .
«	Միքայէլ Մուշեղեան .
«	Բըբի Բագիմիր .
<i>Գովելիֆ.</i>	Ստեփան Աւետիսեան .
«	Գեորգ Ազնաւորեան .
«	Ռուբին ֆեմիսանան .

«	Կրօնիդէս Կիւմիւշեան .
«	Էմիլ Ռենոյ .
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան .
«	Արիստակէս ֆեմիսանան .
«	Աղեքսանդր Պոտրոյ .
«	Նիկողայոս Բարունակեան .
«	Դանիէլ ֆեմիսանան .
«	Կարապետ Պարտիզպանեան .

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ՉԱՅՆԱԿԱՆ

ԴՍ Ա.

Ամենախաբ. Արտաշէս Պըրբզկեան .

ԴՍ Բ.

<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Ռուբին ֆեմիսանան .
«	Արտաշէս Օտապաշեան .
<i>Երկրորդ.</i>	Գեորգ Ազնաւորեան .
«	Դանիէլ ֆեմիսանան .
«	Միքայէլ Մուշեղեան .
«	Առաքել Մոմճեան .
<i>Երրորդ.</i>	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան .
<i>Գովելիֆ.</i>	Մկրտիչ Մուրատեան .
«	Կրօնիդէս Կիւմիւշեան .
«	Վանքամ ձեզայիրեան .
«	Աղեքսանդր Պոտրոյ .
«	Քաջատուր Տամատեան .
«	Էմիլ Ռիտիւէ .
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան .
«	Նիկողայոս Բարունակեան .

ԴԱՇՆԱԿ

ԴԱ Ա.

Ամենախաբ. Արտաշէս Պըրբզկեան .

ԴԱ Բ.

<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Հոօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
«	Մկրտիչ Մուրատեան .
<i>Երկրորդ.</i>	Առաքել Մոմճեան .
<i>Երրորդ.</i>	Վանքամ ձեզայիրեան .
«	Թագուր Պարտիզպանեան .
«	Ստեփան Աւետիսեան .
<i>Գովելիֆ.</i>	Արտաշէս Օտապաշեան .
«	Դանիէլ ֆեմիսանան .
«	Արիստակէս ֆեմիսանան .
«	Կարապետ Պարտիզպանեան .

ՉՈՒԹԱԿ

<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Ռուբին ֆեմիսանան .
<i>Գովելիֆ.</i>	Մարտիրոս Մուրատեան .

ՄԱՐԶԲ

ԴԱ Ա.

<i>Ամենախաբ.</i>	Արտաշէս Օտապաշեան .
<i>Մրցանակ Առաջին.</i>	Աղեքսանդր Պոտրոյ .
«	Էմիլ Ռենոյ .

«	<i>Երկրորդ.</i>	Արտաշես Պրյըզկեան .
«		Կրօնիդես Կիւմիւշեան .
«		Թադէոս Պէկեան .
«	<i>Երրորդ.</i>	Ռուբեն Քեմիսաճեան.
«		Գրքի Քաղսիմիր .
<i>Գովիչիք.</i>		Թագաօր Պարտիզպանեան .
«		Յովաննէս Էնկիւրեան .
«		Օկիւսը Քառէ .
«		Վահրամ ձեզայիրեան .
«		Հոօրերտ Յ. Յարութիւնեան .
«		Գեորգ Ազնաւորեան .
«		Առաքել Մոմճեան .

«		Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան .
ԴԱՍ Ք.		
<i>Մրցական Առաջին.</i>		Արիստակէս Քեմիսաճեան .
«		Ստեփան Անտոխեան .
«	<i>Երկրորդ.</i>	Խաչատուր Տամատեան .
«		Էմիլ Ռիտիէ .
«		Միքայէլ Մուշեղեան .
«		Նիկողայոս Բարունակեան .
«		Դանիէլ Քեմիսաճեան .
«		Կարապետ Պարտիզպանեան .

ՔՈՒՂՔ ԱՌ ԱՄԵՆԱՊԱՍԻԻ ՄԱՏԹԷՈՍ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ.

Յուշիս տմուտան մեշ հրատարակեցինք Ամենապատիւ Մատթէոս Սրբազանին առ մեր նուաստութիւնը գրած բնծայաբէր և օրհնաբէր նամակը. դնեմք նոս (ըստ խնդրոյ բարեկամաց) նաեւ մեր անմիջապէս առ Նորին Սրբութիւնն տուած զոմութեան պատասխանը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՍԻՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԷՐ.

Սրտիցս վշտագնելոց եւ ոգւոց աղեկիւղելոց հայրենեացն մերոց խտր եւ յամենակարօտ պէտս՝ չէր եւ չէր մարք ազդողագոյն եւ ակտրժագոյն մխիրարութեան ակնկալել՝ քան զոր յանակընկալս յանարգամեծար սիրոյ Սրբութեանդ ձերում ընդունեաք, Աստուածապատիւ Տէր, յաւուրս յայտասիկ, օրհնութիւնարեր քղքովդ որ ի 20 յունիսի:

Արդարեւ ցող իմն էր այդ օրհնութեան ցօղեալ ի ձերմտնէ սրբոյ, որ իջեալ ծաւալեալ խիրտըս մեր պասքեալս՝ մխիրարեաց զմեզ մխիրարութեամբ հոգւոյ, եւ զօրացոյց ընդդէմ վշտաց եւ նեղութեանց՝ յոր օր ըստ օրէ փորձիմք ի Տեառնէ իդժուարին յասպարիզիս՝ յոր ի փառս եկեղեցւոյս մերոյ սրբոյ՝ եւ խտր հայրենի ժողովրդեան անձնագրաւ նահատակիմք:

Իցիւ, Սրբազան Տէր, խրախոյսն Ձեր բանք քէ « Համբերատար ոգւով յաղբող հանդիսանայք հակառակասիրացն անխիղճ յարձակմանց » եւ քէ « Այն կարողանայք զամենայն խոջընդոտս եւ զարգելիչս բարեկապտակ դիտաւորութեան ձեր վանել մերժել ի սպառ ... » Իցիւ ասեմք սոյն այս ցանկալի բանք Սրբազան Հօրդ՝ մարգարեութեան բերէին ճշմարտութիւն. բայց մեք իբրեւ զայնպիսիս ընկալաք զնոսին յաստուածաշնորհ շրբանց Ամենապատիւ Դիտապետիդ, եւ զոհացաք զողորմութեանցն Աստուծոյ՝ որ իխրախոյս սրտից մերոց զբաւական հզօր տայք զաւետաւոր բանս Ձեր, առ եւ եւս արիանալ ընդ յուսաշաւիղն այն ճանապարհ զոր առաջի հորդեալ է մեզ Տեառն Աստուծոյ:

Ապաքեն, Աստուածապատիւ Տէր, խոջընդոտն ազգի ազգի եւ կուռ զմիմեանց զկնի ընդ առաջ մեր երանեն, որ ինակառակաց անտի ճշմարտութեան՝

եւ որ, աւանդ, իբուն իսկ յորդոց ազգիս մերում, յայնոցիկ ասեմք յորոց խտր գշան զամենայն եւ զվիշտ յանձին առնումք... բայց սակայն յուսացեալ եմք ի գրութիւնս Ամենակալին՝ որ « Դիմակ տրտմութեան զուրախութիւնս հանապազ դեռ » որպէս ճնորհալի Հայրն մեր գրէր Ներսէս:

Այո յուսացեալ եմք, Սրբազան Տէր, քէ որպէս ցարդ օգնական մեզ եկաց՝ եւ այսուհետեւ զօրացուցէ ի վաստակ՝ յոր եւ ոչ մի շան անձանց ունիմք առաջի, բայց որ երկնիցն է շան, այն՝ որ յիմարութիւն համարեալ յաջս աշխարհի, ըստ առաքելական ճշմարտութեանն:

Բայց սակայն եւ իցէ այսուհետեւ դեռ եւս երկմտել տարակուսել ընդ հզօր գրութիւն Աստուծոյ, մինչ արդ ոչ մատնանիշ եւեթ առնէ մեզ, այլ որպէսզի համարձակագոյնս զմեզ եւ յորդորագոյնս առնիցէ՝ անքնին իմն շնորհիւ գնա ինքն առ մեզ հաճի առաքել՝ զոր իրագմաց հետէ սրբեալ իւր Անօր ընտրութեան, եւ բազումս ի ձեռն նորա բարերարեալ եւ մեծագործեալ յԱզգըն եւ յեկեղեցի, արդ ի վերջին ժամանակի իբրեւ արեգակն իմն վարդապարմիր ցուցանել գնա բուի յերես երկնից Հայաստանեայց, զոյս զնոյն աւետաւորել եւ ինոյն ծագաց՝ ուստի յուսաւորութեանցն մեր հայր եւ հեղինակ Գրիգորիոս.....

Ո՛հ, յանկարժ լսէր Տէր զիդձս մեր գեռանդունըս եւ զբոյրանուէրս, եւ զոր այսպէս զեղեցիկս աւետարանեաց՝ իզուլս եւ իկատարումն ածեալ՝ պարգևէր այրիացեալ եկեղեցւոյս մերում զՀովիւդ սուրբ, զոր ցանկայ Արոնն Գրիգորի, յոր փափագէ Հայաստան, եւ որում ակնկալեալ մեան սիրտք՝ որ իբրեւ զմերս սիրեն զՁեզ եւ ըստ արժանոյն մեծարեն, եւ յոր՝ Սրբազան Տէր, եւ Գուք որդեգորով խանդաղատանօք բարեհաճիք իբրեւ ընդ բուն սիրելիս հայիլ եւ օրհնել հայրականաւդ եւ աստուածատուր օրհնութեամբ. զոր եւ մաղբեմք այժմ եւ միշտ յօժանդակ օգնութիւն մեզ եւ ինաս-

տատուրին սրտից մերոց եւ մերոյ Վարժարանիս եւ որ ինձա հայրամեծար եւ հայրենասեր սանիցն դասս : Եւ նովին քաղցր ակնկալեօք խոհարհնայ ինձմրոյր աստուածարեայ աջոյդ , ողջ լինել ըզձանամք յամայր ամօք կենդանութեան

Ամենապատիւ Սրբութեանդ .

Ամենախոնարհ ծառայք

ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ Վ. ԳԱԼՏԱՅԵԱՆ.

ԽՈՐԷՆ Վ. ԽՈՐ. ԳԱԼՏԱՅԵԱՆ.

Փարիզ. 12 Յուլիս, 5858.

ՅԱՂԱԿՍ

Գ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Յ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ԹԷՂՈՂՈՐԵԱՆ

Վերսալեայ Հայկոտեան Վարժարանին .

Դաստիարակութեան՝ եւ գերապատիւ Մատենագրին Անունը՝ բաւական պիտի ըլլան այս գրքուկին ինչ աստիճանի հարկաւոր օգտակար ու ընտիր ըլլալը ցուցնելու համար :

Արդէն յայտնի է քէ Ազգերնիս ինչ աստիճանի լաւ հասկըցած է այժմիկ հաստատուն Դաստիարակութեան մը պէտքն ու օգուտները . հիմա կմնան լաւ ու փորձ առաջնորդք , որ ոչ միայն իրենց առաքինութեամբն ու գիտութեամբը՝ հապաւանաւ բազմամեայ փորձառութեամբը կարող ըլլան այս ամենակարեւոր բայց եւ ամենադժուարին առաջնորդութիւնն ընել հայրենեաց մանկուոյն :

Ա՞՞՞՞ կրնար այս բանիս աւելի յարմարագոյն համարուիլ քան զգերապատիւ Վարդապետն Սարգիս : Իւր կէս դարէ ի վեր Ազգիս վրայ ունեցած քաջածանօթ երախտիքներն , ու հայ մանկուոյն համար քաջած նեղութիւններն ու ամեն տեսակ տառապանքները , եւ կենացը մեծագոյն մասը անոնց Դաստիարակութեանն համար գոն ըրած ըլլալը , եւ անոնց հանգստեանն ու երջանկութեանը համար անբաւ աշխատութեամբ շինած վարժարանները՝ շատ իսկ կցուցնեն քէ որպիսի Առաջնորդ մըն է գոր այսօր կաւետաւորեմք :

Մինչեւ հիմա խել մը քաջակիրք պատանեաց խումբեր Ազգիս ծոցը արձրկելէն վերջը՝ կուգէն անա Ազգին ապագայ մանկուոյն այ իր հայրական սիրտը տալ ապաւեն , ու անոնց երջանկութիւնն այ դարուց իղարս յերկարաձգել :

Լսենք հոս բուն իսկ իւր յառաջարանական խօսքերը , որով կիմանամք իւր նպատակն ու վախճանը , եւ քէ ինչ ո՞՞՞՞ է բուն իւր այս համառօտ բայց բազմավաստակ երկասիրութեանը մեջ :

« Թէ հին ատենի է քէ արդի իմաստասերք է քարոյական անհասարակ ճանչցան է քատուիրեցին քէ մանկանց դաստիարակութիւնը մարդոյս առաջին է քարկաւոր պիտոյքներէն մէկն է :

Բայց ափսոս որ Ազգերնիս մինչեւ հիմա արժանաւորապէս չճանչցաւ ասոր յարգը . է քիրանի , վասնզի շատերը կկարծեն քէ Դաստիարակութիւնը ուրիշ բան չէ բայց էրէ հայրենի լեզուին կարգայն ու գրելը , է կամ ան առատէն՝ օտար լեզուաց քիչ մը տեղեկութիւն ունենալ , է ան այ իրենց սպրուստը ձարելու , է կամ պարծենալու համար քէ է քրօպական լեզու գիտեն . չըսեմ անկէ առաջ է կամ նետեանքը :

Թեպէտէ ատեն ատեն ոմանք մանկանց դաստիարակութեան է անոր հարկաւորութեանը վրայ գրեցին , բայց գրեքէ մեր Ազգին է ոչ մէկ ազդեցութիւնն է օգուտ մը ըրաւ . է Ազգերնուս մեջ շատ քիչեր կը գտնես որ Ֆենէյոնի ոսկեղինիկ գրոց *Աղջկանց Դաստիարակութեան* բարգմանութիւնը կարգացած ըլլան . քեպտէ պտտուական Թարգմանիչը աշխարհաբառ լեզուով է ըրած իր բարգմանութիւնը , ջանալով՝ որ գայն դիւրիմացը նամենեցուն որ կարդանու օգտուին , մեջը պարունակեալ դաստիարակութեան կարեւոր է անսխալ օրէնքներովն ու սկզբունքներովը :

Եւ անա է քարկ կհամարիմ համառօտ կերպով ցուցնել քէ ինչ է տղոց դաստիարակութիւնը , է քէ անոր նպատակին հասնելու համար ինչ դիւրին միջոցներ կան , է քէ անոր վրայ անվոյր ըլլալէն ճիշտ քշուտաութիւնն է քանի ջարիք առաջ է կած էն է քէ օր կուգան :

Վերջարանին մեջէն ալ հետեւեալ սրտաուզ խօսքերը բերեմք , որով յայտնի կերեալ գերապատիւ Հեղինակին կամքը , փոյրն ու փափագը :

« Թեպէտէ դեռ ունեի է քնիմութիւշատ կարեւոր ճշմարիտ խօսքեր մերագնեայց ակամջն ազդելու , բայց գիտեալով է ք փորձառու ըլլալով քէ չէն կրնար հիմա մէկէն ամեն ճշմարտութիւն լսել... անոր համար համբերութեամբ գանց ըրի , ուրիշ ժամանակի է ուրիշ առիթ մը բոլորով :

Միայն կխնդրեմ է ք կաղաչեմ իմ սիրելի Ազգայիններուս՝ որ այսպիսի պակասութեանց դարման տանին , քէ որ կճանչնան իրենց բշուտաութիւնը , է քէ որ կուգեն անկեց էլլել է ք քաջանիկ ըլլալ՝ պէտք է որ իրենց մանկուցը վերոյիշեալ կանոններուն է ք պատուիրունքներուն համեմատ դաստիարակեն . ապա քէ ոչ բող աղէկ գիտնան՝ որ անկարելի է բշուտաութենէ ազատիլ է ք աշխարհիս մեջ երջանիկ կեանք է իմանկերձեալն ալ երանութիւն վայելել :

Եւ անաատվառ մերագնեայ ունեցած այս պարտքս
 ալ կատարեցի, զոր եւ արդէն բառատուն տարիէն
 աւելի է որ կկատարեմ ոգով չափ աշխատութեամբ,
 ինչպէս որ Մուրսեան վարժարանին պատկերեալ
 սուաջին հատորին մէջ թիչ շատ կտեսնուի. եւ ապա
 էտրէն ալ հարձանքով, որ ան ալ պիտի տեսնուի
 երկրորդ հատորին մէջ, որ արդէն պատրաստ է եւ
 իժամանակին իյոյս ընծայէոց էմք :

Երանի բէ ուրիշ նոր ապերախտներու նոր ապե-
 րախտութիւններովը սրտիս ցաւերը չաւելնան....
 Ազգիս յառաջադիմութեան վրայ ունեցած յուսանա-
 տութենէն է որ կըսեմ.... Ո՛վ Երկիւղ ցաւոց որ այս
 ծերացեալ հասակիս մէջ....

Այս ազդարարութիւնս չէ բէ սրտունջ մըն է Ազգիս
 հասարակութեան՝ որուն պարտական էմ զամենայն՝
 մինչեւ կեանքս անգամ, հապա իմ անոր վրայ ունեցած
 սերս ցուցընելու համար՝ արտատուագին նեծութիւն
 մըն է ասիկա, տեսնելով որ իմ սրտիս բաղձանացն
 ու ջանիցը եւ վաստակոցը համեմատ արդիւնք չեն
 տեսնուիր Հայրենեացս վրայ.... :

Թեպէտեւ իմ աշխատութիւններս պզտի բաներ են,
 եւ սրտիս վափագները խիստ սաւելի, բայց եւ այն-
 պէս ըստ տկար կարողութեան իմում Ազգիս ման-
 կանցը վրայ աշխատելով եւ ան ալ մտաղիւր սրտով
 եւ աննկուն յօժարութեամբ, կհամարձակիմ Փրկչին
 խօսքը երկրորդելու բէ « Չոր պարտն էի առնել
 արարի : » եւ իմ փոյրս չէ՝ բէ յոմանց արհամար-
 հանք ընդունիմ իմ աշխատանացս փոխարէն : Անաւա-
 սիկ Ազգիս որք եւ աղքատ մանկանց իրաւունքը մեռք
 բերելու համար նաեւ իբանտ երբայ յանձն առի :

Անկէց վերջը ընդհանուր ՀԱՅ մանկանց անխտիր
 իրաւունքը վայելել տալու բողոքելուս եւ պաշտպա-
 նելուս համար, եւ անոնց իրաւանց զբաժոցը անիրաւ
 մատակարարութիւնը կշտամբելուս համար, իմ պա-
 տուական ու բազմադիւն Գործակիցներուս հետ իմ
 նեռքովս շինած տունես սուսերօք եւ բրօք դնւրս
 վանտուեցայ....

Այս ցաւազին ու սիրտ կտրբաող հառաջանքը
 կարճրկէ, ու կլուէ ծերունին... : Կլուն արդեօք
 եւ ընթերցողաց սիրան ու ոգին.....

ՄԵՐՎԵՐԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՄԻՐԱՅ. — ՀՈՎՈՒՆԱՆ
 Տ. ՆԻԿՈՂՈՍ. — Անցեալները Մասիս պատուական
 լրագրէն հետեւեալ երկու տխուր մահագոյժերն
 առինք, արքունի ճարտարապետ Մեծապատիւ
 Սերգեան Յովնանէս Ամիրային, եւ Մեծա-

պատիւ Հովուան Տ. Նիկողոսին վրայ, որոց
 մանր ոչ սակաւ ցաւ պատճառեց Ազգիս :

Հանգուցեալ Յովնանէս Ամիրան իր ըրած ազգասիրական
 եւ բարեպաշտական առատաձեռնութիւններովը նշանաւոր
 եղած է ազգիս մէջ : Մասնաւորապէս Դուզդունճութի Ս. Լու-
 սատրիչ եկեղեցին եւ զպրոցը ամբողջ իւր քսակէն շինած է.
 Իսկիւտարի ձեմարան անունով մեծաշէն վարժարանին հիմ-
 նադիրն եղած եւ անոր շինութեանը առատաձեռն տուրքով
 նպատատաւորաց եղած է : Բարի եւ փայտի վրայ քանդակա-
 գործութիւն ընելու կարեւոր արհեստները Հայոց մէջ մտցու-
 նողն ու ծաղկեցընողը ինքն եղած է :

Երկար ժամանակ արքունի ճարտարապետութեան բարձր
 պաշտօնը վարելով բազմաբիւ մարդոց յառաջադիմութեանը
 պատճառ եղած է, որոնք այս օրուան օրս նշանաւոր անձինք
 են ազգիս մէջ : Ասոնցմէ զատ ուրիշ շատ բարերարեալներ
 ալ ունի որոնք երախտագիտութեամբ կօրնեն իր անուն ու
 յիշատակը :

Գանի մը տարիէ իվեր Յովնանէս Ամիրան իր ձերութեանն
 ու անձնական տկարութեան պատճառաւ զործէ քաշուած
 տունը կնատեր, եւ իբրեւ բարեպաշտ քրիստոնեայ՝ աղօթից եւ
 ընթերցման պարագելով ինքզինքը հանդերձեալ կենաց կպատ-
 րաստեր :

Հանգուցեալ մեծապատիւ Հովուան Տ. Նիկողոսը այն հա-
 զուագիւտ անձերէն մէկն էր՝ որ առանց ընտիր վարժապետներ
 ու բարեկարգեալ դպրոցներ տեսնելու՝ իր անխոնջ ուսումնա-
 սիրութեամբն ու ընթերցասիրութեամբը խորին նմտութիւն
 մտքին մէջ մերթաձ եւ ուսման օգուտն ու կարեւորութիւնը
 ճանչցող եւ անոր տարածմանը աշխատող ազգասիրաց մէջ
 առաջին կարգը դասուելու անվտանգ իրաւունքն ստացած էր :

Իսագիւղի Սուրբ Ներսիսեան դպրոցը բարեկարգող եւ
 տասնըչորս տարիէ իվեր անոր շարունակ պայծառութեանը
 նոզ տանող, Ս. Ներսիսեան ընկերութեան հիմնադիրն եղած,
 եւ զբամական մեծ նպատակով եւ անխոնջ ջանիւք անոր
 յարատեւութեանը աշխատած է :

Ասանկ առաքիլի քաղաքացոյ եւ ճշմարիտ ազգասիրի մը
 մանր ցաւալի կորուստ մըն է ազգիս համար : (ՄԱՍԻՍ.)

ԿԱՐՆՈՅ ՀԱՅՈՅ ԵՌԱՆԻՐ. — Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ ԱՐԲԵՊԻՍ-
 ԿՈՊՈՍ. — Յայտնի է շատերուն որ քանի մը տարի առաջ
 Կարին քաղաքին մէջ ընկերութիւն մը կար Արծնեան ընկերու-
 թիւն անունով որ վիճակին բարեխնամ առաջնորդ գերապատիւ
 Տ. Գրիգորիոս սրբազան արքեպիսկոպոսին ուսումնասիրական
 խնամոց եւ նսկողութեանը տակ Կարնոյ մայր դպրատան
 բարեկարգութեան ու նոն դաստիարակեալ մանկանց ուսում-
 նական եւ բարոյական զարգացմանը ազգասիրութեամբ նոզ
 կտանէր :

Արդ, ուրախ սրտիս կիմանանք Կարինէ գրուած նամակէ
 մը որ ոչ միայն յիշեալ ընկերութիւնն ու դպրոցը մինչեւ ցայսօր
 անխափան բարեկարգութեամբ կշարունակին, այլ եւ գերա-
 պատիւ սրբազան առաջնորդը Կարնոյ քաղաքէն թիչ մը հեռու
 Սուրբ Լուսատրեցի վանքին մէջ ժառանգաւորաց դպրոց մը
 շինելու ձեռք գտրկեր է, ուր քաղաքէն եւ շրջակայ գեղերէն
 ուշիմ պատանիներ հաւաքելով ուսման եւ կրթութեան ան-
 կշուելի բարիքը պիտի վայելեն երախտագետ ըլլալով իրենց
 բարեխնամ եւ ազգասէր առաջնորդին որ իր բոլոր ջանքն ու
 նսկողութիւնը ժողովրդեան բարեկեցութեանն ու ապագայ
 երջանկութեանը նուիրած է : (ՄԱՍԻՍ.)

Կ Ե Ն Յ Ս Ս Ղ Օ Գ Ո Ւ Տ Բ Օ Ն Ք

Ն Բ Ե Կ Ո Յ Ե Ա Ն Ա Ղ Օ Բ Ք.

Արեգակը մարը մտնելով աղօտ նշույ մը կափոէ . երկինք երկիր եւ բոլոր ջուրերը քափանցիկ մառախղով կես մը սքողեալ՝ երբայով կնսեմանան, եւ կարծես քէ իրարու հետ կխառնուին : Լուսինն ու պարզօրիւնը լճին վրայ կտիրէ բոլորովին , եւ անդիէն երեկոյեան գանգակին ձայնը կհնչէ հեռի մնաստանէն :

Այս ձայնին՝ նաւակը սահեցընող թիակները խաղաղ ջրերուն վրայ կկանգնին , ձեռուրները երկինք կվերցուին, եւ յանկարծ երեք աղօքքի քաղցրալուր ձայներ առ Աստուած կբարձրանան :

« Աստուած իմ, կըսէ մէկը, դուն որ պաշտպանեցիր այսօր զիս, պարգեւէ նաեւ վաղուան համար փայլուն արեգակ մը եւ հանդարտ ջրեր :

« Ո՛վ ամենակարող Տէր, ես չեմ խնդրեր քեզմէ ոչ լճին անդունդը քաղուած գանձերը, ոչ այս որբերով պսակեալ բլուրները, եւ ոչ դաշտին մէջ ծփող ցորենի անդաստանը, այլ միայն ցրուէ հեռացուր ինձմէ : այն գեղ տղը՝ որ կայրէ կմրրկէ իմ բազուկներս, տուր գորութիւն, եւ իմ ուժս բաւական

բլլայ ամէն օրուան հացը տալու անոնց՝ զորս դու իմ խնամոցս յանձնեցիր » :

« Աստուած իմ, կմրմնչէ խոնարհ ու աստուածասէր կինը, Աստուած իմ, անա այս օրս ալ պարգեւեցիր անոնց զոր ես կսիրեմ : Օր մը՝ ուր իրենց արցունքները չտեսայ : Իրենց վաղուան օրն ալ այսօրուան պէս շնորհէ, ո՞վ Թագաւոր բարերար : եւ երէ այս աշխարհիս վրայ իւրաքանչիւր ոք իւր վշտաց հարկը պետք է որ վճարէ, բնո՞ր անոնց տեղը եւ վճարեմ. իմ տեղս անոնք վայելեն. սՏէր » :

Այս երկու աղօքները բլրննալէն ետքը անապատականը կսկսի իւր աղօքքը , աչքը վար առած եւ կոնձմտած ձակտով :

« Տէր, անա մէկ քայլմալ դեպ իբոյ երկնային օրեւանդ . անաւասիկ օրուան ծանրութենէն բեռ մը : Արդեօք տակաւին սրջափ պիտի տեսնեմ արեգական ճնանելն ու մեռանիլը : Պանդխտութիւնը դառնահամբոյր է, իւր փորձը վշտալից : Ո՛վ Տէր, Երբ պիտի ցուցանես ինձ այն խոստացեալ երկիրդ, ուր օրը ամենեւին վերջ չունի » :

Անա երբակի պաղատանք պարտուց, մեծաբանաց եւ տենչանաց, որ մարդկային հոգւոյ բոլոր ազնիւ զգացմունքները կպարունակեն. վասնզի Աղօթքը աւելի մեր տկարութեան ապաւինութիւն է քան թէ մեր մեղաց խոստովանութիւնը:

Աղօթքը թէ մեծաձայն նուիրած ըլլայ, եւ թէ անմոռնչ, համառօտ ըլլայ կամ առատ, այն ստորերկրեայ շրերուն կեմանի որ միշտ կվազեն, թէ եւ միշտ դուրս չեն երեսնար, հապա երկրիս խորերէն ու ապառաժներու ծոցերէն կհոսեն առանց մոլորելու: Կարծես թէ մէկ բնական ազդեցութիւն մը կկանոնաւորէ ամեն ժամանակ մեր ներքին կենաց զգացմունքները: Ամեն ժողովուրդը միօրինակ աղօթքի կղիմեն այն ժամանակները՝ յորս հոգին իր պէտքը կզգայ: Երբ օրը կսկսի եւ կամ կվերջանայ, երբ խնջոյքն ու վտանգը զմարդիկ կհաւաքեն կծողվին, երբ ծնունդը, ամուսնութիւն եւ կամ մահը՝ ուրախութիւն եւ կամ վիշտ կպատ-

ճառեն, ան ատեն աղօթքը անուշահոտ խունկի մը նման առ Աստուած կրարձարանայ:

Աշխարհիս զբաղմանց եւ շփոթութեանը մեջ շատերը իրենց որոշած ժամը կմոռնան. կարելի է որ նաև պարտուց աղօթքը երբեմն բողուն. բայց կուգայ ատենը, կուգայ մէկ զգացմունք մը, պէտք մը՝ որ նորէն գտնել կուտան զաղօթս: Աղօթքը մոռնալու համար պէտք է որ մոռնանք թէ ներսերնիս ինչ կանցնի:

Թարգմանեաց ՍԵՊՈՒՆ Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՆԵԱՆ
Աշակերտ Հայկազեան Վարժարանին:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ .

Ինքց խօսի չըզիսե,
Ինքի կուտայ գուրիչներ,
Ինքց քարի պէս ցուրտ է,

Բայց ինչ սրտե կզգաւ,
Գանձ մըն է՝ որ շուտ անցամ,
Կըծախեն մէկ գանկան:

ՕՐԱՍՏՈՍԻ հանելուկն է ՄԱՐԻ, որ ըստ սուրբ գրոց՝ Աստուծոյ պատկերն է. Բարդ բանն աջէն ձախ կարգալու ըլլաս՝ կեցցայ ԳՐԱՄ (ստակ) բառը՝ որուն վրայ Յազարթին զեմքը կոխած կըլլայ:

Վ Ա Հ Ա Ն Մ Ա Մ Ի Կ Ո Ն Ե Ա Ն .

« Իձայն փողոյ ճազնապար իդաշխին Գերանայ »: ՍԵՒՅՈՍ.

Որդիմ Հայկայ, որդիմ փառաց,
Հարբիմ կռէ գնեզ Ասուած.
Տեսէ՛ Բասեաց իգրոխ ազուս
Ըզրախս Հայոց նարահուս.
Աճ մեր իդոյն յուսացիմ բոց,
Սիբս՛ փառեցիմ սիբս՛ Հայոց.
Եւ մրիեցիմ կուռ բազուկի,
Քան ինրևոց գեղարդուիմ,
Յագասութեան ապարեզ
Թափել ճանրիս սասկալիմ՝:
Օ՛ն փողեցէ՛, կէ՛ք իդղորդ,
Ասուած է մեր առաջնորդ.
Լուսիմ, փառ՛ մեզ կարդան հրաւի՛ր...
Տեսէ՛ անդուս հարց բսմեբ
Անկե՛ծմ առ մեզ կարկառեն ձեռս.
Որդիմ, խնայ հաւցդ է՛ յաղեսս
Արի՛մ բնդ մեզ դաշնաւոր
Աղբարութիւնն է հրգօր.
Եւ զրայնալինն սուեայ Հայկ
Էջ հաջորդուցն իբանակ:
Օ՛ն... ոյ՛ք իՀայս մրթին գեղ թէ՛լ
Ռուսն սա վայր է անել.
Ըզուր մահու ամ շուրջ պահպան
Տէր յեղեվեանն Հայաստան.
Ատէ՛. Ո՛ գայն կոխէ սահմանս՝
Մի ողջ դարձցի յիւրն իվանս.
Ռե փառն Հայոց ամ երկար՝
Ռմ կրեցեցի յայն կաշկանդ.
Եւ գոր կոխել գայր անան
Համբուրեացէ՛ քոպանան:

Արի՛մ իմ հաջ, որդիմ Հայկայ,
Վրիժուց մեր օր հասեայ կայ.
Երկիմ գիմեայ են դասկ հուրք
Պրոծպան բզմեր երկիւր սուրք.
Թէ գնե խնդրեն աղ սեզ, աղեղ,
Տնէ՛, բափեցէ՛ կարկի սեղ:
Յասուան աղբար է մեր Հայք,
Անցեայ գռէ՛. Մի՛ դըրայք.
Ազասութեան օր սա մեր,
Նոցա՛ անխիւն հաս գիւրէր:
Արի՛մ, ծաւալ տու բարձր յայր
Քրիստոսապաակ բզցօռ մեր.
Զէն՛ ուր Փրեկիմ նրբան կայ կուր՝
Մի եւս անկցի կար յարուր.
Օ՛ն գաջդ իվեր ձրգէ՛ յերկիմ՝
Երդուրն տու անազիմ.
Մի մեռեց իջցեն՝ մի սուսեր
Գարձցի հանգեղ իյազդեր,
Յարշալի դեռ շիք մի վերջիմ՝
Մընայ յեակս ոտխիմ:
Հնապ իմ հաջ, ճն անց յառայ,
Չեզ հովանի կայ սուրք Խաչ.
Բրբեցիմ յայն սեզ՛ եւ փրկիմ
Չոր լարեցէ՛ ըրեանիմ:
Ղնո՛, այց հասիմ փառ՛ իվրբեմ
Թըռշի գանդ յերկնից սեմ.
Անեակ ոտաւք գըրխս ոտխս
Թոսել գըրեղ իղրծոխս,
Մոծանել գաջն յերկնից սահման
Ազնս բողեայ զՀայաստան:

ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԳՈՆԻԱՆ.

VAHAN MAMIGONIAN.

APPEL A SES SOLDATS EN SE PRÉCIPITANT SUR LES PERSES (Ve SIÈCLE).

ԱՌ ԱՐՍ ԳՐԻՅՔ ԵՆ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ

A TOUS CEUX QUI AIMENT
LA PATRIE.

Paroles et Musique

DE M. CORÈNE V. CALFA.

Չամկրպակահալիկի Tempo di Marcia

ԳՐԱՆԱԿ
PIANO

Musical notation for the first piano section, including treble and bass staves with dynamic markings like *ff pp* and *mol. cres.*

Musical notation for the second piano section, including treble and bass staves with dynamic markings like *mod. f* and *uuu. ff*

ԵՐԳ
CHANT

ԳՐԱՆԱԿ
PIANO

Musical notation for the first vocal section with lyrics: *mod. f* որ - ղիք Հայ - կայ որ - ղիք փա - րաց Չար - քիք կո - շտ.

Musical notation for the second vocal section with lyrics: *mod. f* զձեզ Աս - սուած Տե - սիք Մա - տաց Ի - զուրի մ - զաք

րգ - բախտ Հայ - ոց ևն - - րա - ֆրանս Ազ ձեր ի - դոյն

լու - սաս - ցիկ բոց սիրտ զու - սեւ - ցիկ սիրտ Հայ - ոց Եւ սք - իւն - ցիկ

կուն քա - զուկ Գուկ ի - - նր - նոց զե - զար - զուկ

լու - զու - սու - քանի սու - զու - ըլլի քա - զիկ շան - քա սաս - կա - զիկ

Քեփանցի Պ. Ռուբեն, Փարիզ :
 Քեփանցի Ս. Սերգեյ, Պոլիս :
 Քեփանցի Ս. Սրայ, Պոլիս :
 Քեփանցի Պ. Քաջատուր, Փարիզ :
 Քիւրճեան Ս. Յովնաննու, Հարկ :
 Քիւրճեան Պ. Քաջատուր, Պոլիս :
 Քիւրճեան Ս. Կարապետ, Պոլիս :

Քիւրճեան Ս. Մկրտիչ, Պոլիս :
 Քիւրճեան Ս. Մուրատիկ, Պոլիս :
 Քիւրճեան Ս. Յարութիւն, Պոլիս :
 Քոչարեանց Կար. Յար. Բժիշկ, Տիֆլիս :
 Քոչարեանց Ս. Սիրակեան, Աղեքսանդրոպոլիս :
 Օտապալեան Ս. Կարապետ, Սերապոլիս :
 Օտապալեան Ս. Յովնաննու, Վենետիկ :

Օտապալեան Պ. Սերգեյ, Փարիզ :
 Օտեան Պ. Քաջիկ, Պոլիս :
 Օրբելի Ս. Յովնանց Քաջանու, Տիֆլիս :
 Յենրիան Ս. Յովնանիկ, Պոլիս :
 Յրեկեան Ս. Արամ, Պոլիս :
 Յրեկեան Ս. Յակոբ, Կեսարացի, Պոլիս :
 Յրեկ Ս. Անտոն, Վենետիկ :

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ.

ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ.

Քուրճ Վանանույ Արշարունույ. Հ. Միգայելի Չամբան
 ի Միտրաքեանց Վենետիկոյ. (Շտայտարքիւն.)
 Պատմութիւն եւ պատճառք վերադարձի երկն Վարդապետաց
 Հայոց. (Շտայտարքիւն.)

ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ՄՈՒՐՇԱՆԳՈՒՆ.

Տարեկան նարգաքննութիւն Հայկազան վարժարանին.
 Քուրճ առ Ամենապատիւ Մատթէոս Ե. Պատրիարք.
 Յաղագս Գառախարակութեան մանկանց աշխատութեան
 Մարգիս Վ. Քեփանցի.
 Սերգեյեան Յովնաննու Ամիրայ.
 Հովնան Ս. Նիկողոս.
 Կարնոյ նայոց եռանդը. — Ս. Գրիգորիոս Արքեպիսկոպոս
 Կարնոյ.

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԳ.

Երեկոցեան Ազգայն.

ՀԱՆԵԼՈՒՆ.

Կանան Մամիկոնեան. (Նրգ.)

ԵՐԱՅԵՏՏՈՒԹԻՒՆ.

SOMMAIRE.

MUSEE ARMÉNIEN.

Lettre de Vahan Archarouni, par le R. P. Michel Tchamitchian, mékhariste de Venise. (Suite.) (Arm.-Franç.)
 Histoire du retour des trois archimandrites arméniens à leur Église nationale. (Suite.)

COURRIER ARMÉNIEN.

Examen annuel du Collège national Arménien. (Arm.-Franç.)
 Lettre à Mgr Matthieu, ancien patriarche de Constantinople.
 Education des enfants; par le T.-R. P. Sarkis V. Théodore, directeur du Collège national à Paris.
 Serverian Ohannes Amira.
 M. Nizoghos Hovian.
 Les Arméniens d'Erzeroum. — Mgr Kriakos, archevêque d'Erzeroum.

CONNAISSANCES UTILES.

La prière du soir.

ENIGME.

Vahan Mamigonian. (Chant.)

MUSIQUE.

ԳԻՆ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.

Փարիզ, տարեկան . . .	Ֆր. 25
Կոստանդնուպոլիս, Չիքանիս, Աղեքսանդրոպոլիս, Հրեկ կառան . . .	» 50
Ռուսաստան, Մոսկովա . . .	» 55
Պարսկաստան . . .	» 5
Գին միայն տարակի . . .	» 5

PRIX D'ABONNEMENT:

Paris, par an . . .	Fr. 25
Constantinople, Smyrne, Alexandrie, Indes . . .	» 50
Russie, Moldavie et Perse . . .	» 55
Prix d'un numéro . . .	» 5

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.

ՓԱՐԻՉ, Ս. Ռայեկազո գրականա, իրօտոցն ՍԵՆ-ՓԻՐ, 15.
 ՄԻՆՉՍՈՒՐ, Ս. Նապի Անուխեան եւ Ընկերք.
 ՎԵՆԵՑԻԱ, Ս. Յակոբոս Արշակ, ի Պիպեր Պատրայ, 659.
 ՓԵՏՐՈՒՊՈՒՐ, Ս. Յակոբ Քաջոպ, գրականա.
 ՊՈՒՐՄ, Ս. Մկրտիչ Մոմճեան.
 ՉՄԻՒՐՆԻՒՆ, Ս. Գուկաս Պալազարեան.
 ՆԻՆՈՒՄԻՒՆ, Ս. Սերգեյ Պալազարեան.
 ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՒՆ, Ս. Գեորգ Եւստափեան.
 ԵՐԵՎԱՆ, Ս. Յովնան Քարապալեան.
 ՊՈՒՐՄ, Ս. Յակոբ Մանուկեան.
 ՏԻՖԼԻՍ, Ս. Անտոն Էնֆիլեանց.

ON SOUSCRIT

A PARIS, chez M. Reinwald, rue des Saints Peres, 15.
 MANCHESTER, M. Esai-Anouckian et Cie.
 VIENNE, M. Hagooss Arschag, Biber-Bastoi, 659.
 SAINT-PETERSBOURG, M. Jacques Issakoff, libraire.
 CONSTANTINOPLE, M. Meguerdith Momdjian.
 SMYRNE, M. L. Balthazar.
 NICOMÉDIE, M. Séropé Beyasian.
 ALEXANDRIE, M. Georges Youssouff.
 JASSY, M. J. Karakach, (magasin français.)
 BOTOUSCHANY, M. Jacques Mari.
 TIFLIS, M. Avedik Enfedjiap, libraire.